

библиотека

библиотека

ГАБРИЕЛ ГАРСИЯ
МАРКЕС

*ХРОНИКА НА ЕДНА
ПРЕДИЗВЕСТЕНА СМЪРТ*

— Профиздат —

ГАБРИЕЛ ГАРСИЯ МАРКЕС
ХРОНИКА НА ЕДНА
ПРЕДИЗВЕСТЕНА СМЪРТ

Превод: Емилия Юлзари

chitanka.info

ЕМИЛИЯ ЮЛЗАРИ

ТРОПИЧЕСКИЯТ СЕРВАНТЕС НА ЛАТИНСКА АМЕРИКА

Не е пресилено твърдението, че изписаното за Габриел Гарсия Маркес — литературни анализи, критически статии, рецензии, монографии — надвишава многократно собственото му литературно творчество, само по себе си претърпяло безброй издания и преводи на десетки езици. И да се пише за този най-известен не само колумбийски, но и латиноамерикански писател става все по-трудно — човек трябва да изчете купища вестници и списания, та и цели книги, издадени в Испания и Франция, в СССР и Швеция, в Италия, САЩ и Латинска Америка — навсякъде по света, където литературата има свое място и мисъл. България не прави изключение в този списък, у нас са преведени, четени и високо ценени всички произведения на Гарсия Маркес — от ранните му разкази до последния роман „Любов по време на холера“. И ето, сега се запълва и единственото бяло петънце — романът „Хроника на една предизвестена смърт“.

Още с излизането си през 1981 г. този роман на световноизвестния колумбиец вдигна голям шум. По две причини — заради небивалия тираж на книгата, издадена едновременно в Испания, Колумбия, Мексико и Аржентина, и заради нарушеното от писателя литературно мълчание, обявено в знак на протест срещу кървавата диктатура на Пиночет. Но ако с това свое произведение авторът на „Сто години самота“ наруши обещанието си, то в никакъв случай не се дължи на промяна в политическите позиции. Още тогава Гарсия Маркес недвусмислено заяви: „Първото задължение на писателя революционер е да пише добре, да създава литература, която да ни помага в търсенето на нашата самобитност. Сега положението в Латинска Америка е такова, че ние, писателите, не можем да останем настрана от пряката борба...“

Казани по конкретен повод, тези думи на големия испаноамериканец не са загубили силата си, те са израз на едно гражданско и творческо верую.

„Хрониката“ не е политически роман. Не е и криминален — въпреки предизвестеното или, по-точно, непрестанно предизвестяваното убийство. Но на този въпрос ще се върнем по-късно.

И преди, и след излизането на творбата, авторът често е говорил за замисъла си и за неговото осъществяване. В книгата диалог „Мирис на гуаява“ на Плинио Апулейо Сото например Гарсия Маркес пояснява, че е чакал трийсет години, преди да напише този роман, защото „... когато това се случи, през 1951 г., фактите ме заинтригуваха не като материал за роман, а за репортаж. Но този жанр бе слабо познат по онова време в Колумбия, а аз бях провинциален журналист в местен вестник, който надали щеше да се интересува от случая. Започнах да обмислям историята като литературна няколко години по-късно, но винаги имах предвид, че за майка ми ще е неприятна дори мисълта да види толкова близки хора, сред тях и роднини, в една книга, написана от неин син. Истината е, че темата не ме завладя, докато не открих, след като го обмислях, дълги години, онова, което ми се струва главното — че двамата убийци не са искали да извършат престъплението и направили всичко възможно някой да ги спре, но не успели. В крайна сметка това е единственото наистина ново нещо, което се съдържа в тази драма, иначе доста обикновена за Латинска Америка. Другата причина за отлагането беше от структурен характер. Всъщност историята свършва почти двацет и пет години по-късно, когато съпругът се връща при отблъснатата съпруга, но за мен винаги е било ясно, че края на книгата трябва да представлява подробно описание на престъплението. Разрешението бе да вмъкна разказвач — за пръв път това съм аз самият, — който да може да се разхожда както си иска напред-назад в структурното време на романа. Или, след трийсет години открих нещо, което много често ние, писателите, забравяме: че най-добрата литературна формула винаги е истината...“

Далеч, не за пръв път Гарсия Маркес с такава настойчивост говори за истината, за достоверността, за действителността на Латинска Америка, или по-точно на Карибието — действителност,

която той си е поставил за цел да отразява „скромно и колкото може по-добре“. В статията си „Още за литературата и действителността“ (1981 г.) той ни убеждава: „Родих се и отраснах на Карибското крайбрежие. Познавам го педя по педя, остров по остров, и може би оттам идва моето разочарование, че не ми се е случило и не съм направил нищо по-страшно от самата действителност. Най-доброто, което успях да направя, е да я пресъздам поетически, но в моите книги няма нито ред, чийто произход да не е действителен факт.“

Навярно никой не би съзрял в тези думи признак на творческо безсилие. По-скоро те изразяват онази дълбока и неразривна връзка със света и хората, която направи възможно явлението Маркес и явлението латиноамериканска литература.

Връзката „действителност — литература“ е била тема и повод за изписването на стотици страници във връзка и с „магическия реализъм“ на Мигел Анхел Астуриас, и с „чудната реалност“ на Алехо Карпентер, и с творчеството на всички ония испаноамериканци, които превърнаха в литературна действителност една неизвестна, немислима и невъобразима за европейца географска и социална среда.

Много естествено е, че тази връзка откриваме без никакви усилия и в „Хрониката“. Назовавайки я именно „хроника“, авторът не оставя никакво съмнение, че и в това свое произведение, много по-кратко в сравнение с монументалните по обем и звучене „Сто години самота“ и „Есента на Патриарха“, той ще разкаже нещо действително, нещо, което се е случило. Престъплението, „тази най-предизвестена смърт“, истински случай — според някои изследователи на Маркесовото творчество то е станало на 21 януари 1951 г. в малко, неизвестно пристанище в общината Сукре по поречието на река Магдалена.

Самият автор не уточнява нито мястото, нито датата. Уточнява единствено часа — между 5:30 и 7 сутринта. Това е времето на действието. Но не и на повествованието — в него читателят е свидетел на множество темпорални транспозиции от настоящето в миналото, бъдещето и обратно („разказвачът се разхожда както си иска напред-назад в структурното време на романа“). Чрез безброй алюзии, ретроспекции, реминисценции и най-вече повторения колумбийският писател отново постига онзи характерен, своеобразен и неповторим климат на хипнотичност, на неизбежно витаеща предопределеност.

Непрестанната актуализация на миналото има за цел отделните епизоди да се редуват и преливат в асоциациите, възникващи в разказа, или в своето развитие действието се подхранва от все нови и нови факти от миналото.

Особено важна е ролята на повторенията — Гарсия Маркес повтаря, на пръв поглед излишно, имената и презимената на участниците в драмата; свързва чрез повторения отделни елементи и подробности на различни пространствено-временни равнища (червата на зайците и червата на Сантяго Насар; белите дрехи на епископа, на Анхела Викарио и на Сантяго Насар); възпроизвежда, и то многократно, един и същ епизод през очите на различните свидетели. Тези набиващи се, натяквани повторения, наподобяващи монотонната литания на народните приказки и песни, засягат и повествователната структура — фразата постепенно става по-тежка, по-объркана. Първичното значение постепенно и безвъзвратно се измества от безброй допълнителни и сякаш излишни подробности. За това способстват и двата микроразказа — за сватбата на Анхела Викарио и за посещението на епископа, — вплетени, за да допълнят основния: за убийството на Сантяго Насар. На него всъщност авторът посвеща цялата поредица от пет, обособени като части, отделни разказа. Въпреки единството на времето (час и половина) и единството на пространството (селото), ПРЕДИЗВЕСТЯВАНЕТО и ОСЪЩЕСТВЯВАНЕТО на убийството създават известни противоречия между плана на действието и плана на повествованието. Но те целят единствено превъзможването на хронологията и налагането на извънвременни параметри, втурването — било напред в бъдещето, било назад в миналото, винаги със същата цел — авторът да завърти колелото на времето в най-важната за момента посока. Така се стига до едно възприемане на сегашното от перспективата на миналото, дадена на свой ред от бъдещето. Примерите са много: „В деня, в който щяха да го убият, майка му, като го видяла облечен в бяло, помислила, че е сбъркал дните“; „Мъжете, които щели да го убият, били заспали на столовете...“; „Не искам цветя на погребението си“ — каза ми той, без да знае, че на следващия ден аз щях да се погрижа наистина да няма цветя и т.н.

Колкото до предполагаемото разкриване на престъплението, би било твърде просто и лесно да причислим романа към криминалния

жанр. Наистина, престъпление има, има и следствие — някогашно и сегашно, — но престъплението е предизвестено не само в заглавието. То се обявява, пряко или косвено, в един повтарящ се цикъл, във всяка от петте части на романа. Първото изречение на първата част гласи: „В деня, в който щяха да го убият, Сантяго Насар станал в 5:30, за да посрещне парахода, с който пристигаше епископът.“ По подобен начин втората част ни предупреждава за провалената сватба на Анхела Викарио: „Баярдо Сан Роман, мъжът, който върна съпругата си...“ В третата част първото изречение ни подготвя за разследването: „Адвокатът поддържал тезата, че убийството е извършено в законна защита на честта...“ Четвъртата част е посветена на аутопсията: „Жестоките удари с нож бяха като въведение към безмилостната аутопсия...“, а петата се отнася до неясното и неуточнено (тогава) бъдеще: „В продължение на години ние говорехме само за това.“

Прави впечатление, че по подобен цикличен, повтарящ се до монотонност начин Маркес завършва отделните глави — най-често с извършеното престъпление: „Вече го убиха“; „Убиха Сантяго Насар!“; „После си влязъл в къщи през задната врата, която била отворена още от шест часа, и паднал ничком в кухнята“.

Много се е говорило за насилието като за една от константите в творчеството на Гарсия Маркес и на толкова други испаноамериканци. По думите на Марио Бенедети само в някои от разказите на Маркес има сцени на насилие. „Въпреки това — казва известният уругвайски литератор, — било като белег от миналото, било като заплаха от бъдещето, насилието винаги дебне под привидния покой на Макондо. И не е случайно, че в такава страна на насилието произведенията на Гарсия Маркес протичат в редките мигове на примирие...“

Но насилието наистина съществува: не толкова в кръвопролитната сцена на убийството, и по-късно на аутопсията, а по-скоро „дебне“ латентно в безотговорното безразличие към престъплението, извършено пред очите на всички и със знанието на всички, без никой да се намеси, за да го предотврати: „Убийците не чули виковете на цялото село, уплашено от собственото си престъпление.“ И ето че онова, което в началото на романа би могло да се приеме за предопределение и фаталност, в края се превръща в обвинение срещу всички, непроявили лична и колективна отговорност, затънали в едно отчуждение, чиито корени са дълбоко вродените

предразсъдъци, а тъкмо те в края на краищата превръщат близнаците Викарио е едно двойно отражение на Чужденеца на Камю.

Макар че Гарсия Маркес подчертава неведнъж ролята си на разказвач, той не е единственият — в повествованието вземат участие като свидетели, очевидци, повече или по-малко осведомени разказвачи, още трийсетина действащи лица от общо осемдесетте — познато ни е влечението на Маркес към огромния брой персонажи („Сто години самота“, „Есента на Патриарха“), но за разлика от неизбродимите лабиринти на рода Буендия, утежнени от безкрайни подробности и обяснения, и от бароковата пищност на словото в „Патриарха“ тук срещаме кратка, но точна и ярка психологическа характеристика на героите.

„Хроника на една предизвестена смърт“ е роман репортаж, роман документ за „едно отмъщение в името на честта“, за една „смърт, която е трябвало да измие позора“. В него има елементи от документалния роман, от журналистиката. „Хроникьорът“ се връща след 23 години по родните места, среща се с очевидци, разговаря с хората от селото, опитва се да разгадае онова, което е останало неразгадано в протоколите на следствието и съда.

„В «Хрониката» — заяви Гарсия Маркес миналата година в едно интервю пред «Гасета де Куба» — се опитвах да открия нещо средно между литературата и журналистиката.“ И по-нататък: „Неведнъж съм казвал, че книгата, която ми е донесла най-голямо удовлетворение, е «Няма кой да пише на полковника». Но след излизането на «Хроника на една предизвестена смърт» съм заявявал много пъти, че това е най-добрата ми книга. Не бива да се забравя, че този роман е написан най-малко двайсет години след «Полковника». Все на нещо се научава човек, когато пише повече време... «Хрониката» е изградена не върху отделни елементи от действителността, събрани от различни места или от различни ситуации. Това е цялостен епизод, взет от живота; това, което се разказва в «Хрониката», се е случило наистина. Единственото, което добавих, е литературната обработка.“

Всеизвестно е пристрастното отношение на Гарсия Маркес към журналистиката. Ето какво казва по този повод в същото интервю: „Винаги съм редувал литературата и журналистиката и винаги ме е занимавал въпросът за различията между тях. Тези различия съществуват, те са свършено очевидни, но според мен те са и

неоправдани, не би трябвало да ги има. И журналистиката, и литературата черпят от един и същ извор. Различават се само по методите на изображение, но в същността си си приличат. Та нали целта е една и съща — да се предаде нещо, да се разкаже, да се постигне убеждение. Тъй като съм се занимавал едновременно и с двете, винаги съм мечтал за сливането на тези професии. Мисля, че тъкмо това ми се удаде в «Хроника на една предизвестена смърт». Бих казал, че от журналистическа гледна точка това е репортаж, но «олитературен» репортаж, или, ако предпочитате — литературен репортаж. Не защото в него се съдържа по-голям процент действителност, а защото това е самата действителност, подложена на литературна обработка.“

И нека добавим тук, че все пак „Хрониката“ в никакъв случай не е само хроника, документ, репортаж. Тя е върховно постижение в изкуството да се разказва. Въпросът дали фактите са действителни или плод на авторовото въображение се измества от високото художествено майсторство, от талантливо изграденото повествование, оригиналният стил, вътрешният драматизъм, ярките образи.

Макар и различен от всички останали романи, и този си остава непогрешимо Маркесов. В него може да няма Макондо и Буендиевци, нито бездушни баби и красиви удавници, нито проливни библейски дъждове и полковници, напразно чакащи писма. Но в него има всичко онова, което направи Маркес безспорно литературно явление в световен мащаб, непоклатимо вкоренено в своята земя, в своето Карибие, творец, направил своята действителност и своята литература достойни на целия свят.

Някои може би ще понечат да направят сравнение между романа и филмовия вариант на Франческо Роси, показан и на нашите екрани. Винаги за едни романът ще е по-добър от филма и обратното. Но тук се налага да подчертаем нещо изключително важно за цялата Маркесова проза — магията на словото, която не може да се замени от никакъв филмов трик, от никакво режисьорско виждане или актьорско превъплъщение. Магията на словото може да се предаде единствено със слово и макар че не е прието преводачът да пише за това как е стигнал до едно или друго решение нека ни бъде позволено едно откряване на кухненската врата.

Маркес води повествованието в първо лице, но непрестанно вмъква допълнителна информация чрез други действащи лица — очевидци, свидетели, членове на семейството и т.н. Тъкмо тези, наричани от някои изследователи, „некомпетентни“ или „недостовърни“ сведения, подчертават признаваната и от автора неосведоменост, или по-просто казано — неговото отсъствие от сцената на действието. И ако това на испански сравнително трудно се долавя, тъй като целият разказ се води в широката гама на минало време, ето, че на български се яви едно чудесно решение — наличието на нашето ПРЕизказно наклонение, чрез което можем да предадем търсената от автора „некомпетентност“ на разказвача (разказвачите). Същността на това наше наклонение — да предава онова, което говорещият е научил косвено, от други лица — сякаш съдържа и замисъла на колумбийския писател да преразкаже чрез свидетелите на страшното престъпление оцелелите: факти от едно далечно минало. Но тук се появи и една трудност — в общия „минал“ поток да се „улавя“ всеки миг на авторовото отсъствие. Още в първото изречение — то е нещо като ключ: „В деня, в който щяха да го убият, Сантяго Насар станал в 5:30, за да посрещне парахода, с който пристигаше епископът“, Сантяго Насар „станал“, защото авторът не е присъствал при извършването на това действие, но „щяха да го убият“, а не „щели“, защото в деня на убийството разказвачът е бил в селото, макар и да не е присъствал на самото престъпление. Или в този случай българският език ни предостави възможност за езиков нюанс, какъвто в оригинала няма, и дано сме съумели да я използваме по най-добрия начин, за да оцени и нашият читател достойнствата на тази творба на колумбийския нобелист.

В живота на най-известния латиноамерикански писател има три константи — журналистиката, политиката и литературата. Като журналист той не е преставал да работи от младини до ден днешен. Като всеки писател, гражданин на своето време, той не може да бъде и никога не е бил аполитичен. Като белетрист Габриел Гарсия Маркес е явление, епоха в съвременната световна литература и нека завършим с най-точното и най-яркото определение за него, принадлежащо на Пабло Неруда: „Той е тропическият Сервантес на Латинска Америка.“

*Любовният лов е висш лов
със соколи.*

Жил
Висенте^[1]

[1] *Жил Висенте* (1470–1536) — португалски поет и драматург, писал на португалски и испански; основоположник на театъра в Португалия — бел. пр. ↑

В деня, в който щяха да го убият, Сантяго Насар станал в 5:30, за да посрещне парахода, с който пристигаше епископът. Сънувал, че прекосява гора от огромни смокинови дървета, над която ръми ситен дъждец, и за миг се почувствал щастлив в съня си, но се събудил с усещането, че целият е оплескан с птичи курешки. „Непрекъснато сънуваше дървета — ми каза Пласида Линеро, неговата майка, когато двайсет и седем години по-късно си припомняше подробностите от онзи злощастен понеделник. — Предишната седмица беше сънувал, че лети плавно сред бадемкови дървета, сам в самолет от станиол“ — ми каза тя. Макар да се ползваше със заслужената слава на добра гадателка на чужди сънища, особено ако ѝ ги разказваха на гладно, не забелязала никаква злокобна поличба в двата съня на сина си, нито пък в другите с дърветата, които той ѝ разказал сутринта преди смъртта си.

Сантяго Насар не обърнал внимание на предзнаменованието. Спал малко и зле, напълно облечен, и се събудил с главоболие и бакърен привкус в устата, но го изтълкувал като естествена последица от сватбения гуляй, проточил се до късно след полунощ. Нещо посече: хората, които срещнал, след като излязъл от дома си в 6:05, до момента, когато бе заклан като прасе, час по-късно, си го спомнях леко сънен, но в добро настроение, а по една случайност казал на всички, че денят е прекрасен. Никой не беше сигурен дали думите му се отнасяли до времето. Спомените на мнозина съвпадаха, че утрото било сияйно, с лек морски бриз между банановите дървета, нещо естествено за един хубав февруарски ден. Но повечето бяха единопдушни, че денят бил мрачен, небето ниско и навъсено, а въздухът наситен с тежкия мирис на застояла вода, и че в момента на нещастиято ръмвал ситен дъждец, също както в съня на Сантяго Насар с дърветата. Аз се съвземах от сватбения гуляй в апостолския скут на Мария Алехандрина Сервантес и чух като в просъница тревожния и лудешки звън на камбаната, като си помислих, че бие в чест на епископа.

Сантяго Насар облякъл панталони и риза от бял лен, изпрани без кола, същите, каквито бе носил предишния ден на сватбата. Не бяха дрехи за всеки ден. Ако не беше пристигането на епископа, би си облякъл костюма с цвят каки и ботушите за езда, с които всеки понеделник отиваше в „Дивино ростро“, чифлика, наследен от баща му, който той управляваше разумно, ала без особена полза.

Обикновено в планината носеше на колана си пистолет „Магнум 357“, чиито бронебойни патрони, според думите му, можели да разкъсат дори кон. В сезона на яребиците носеше и ловните си такъми. Освен това в шкафа държеше една пушка „Манлихер Шонауер 3006“, една „Холанд Магнум 300“, един „Хорнет 22“ с оптически мерник и с две степени и автоматична пушка „Уинчестър“. Винаги спеше като баща си — с оръжие, скрито в калъфката на възглавницата. Но онзи последен ден, преди да излезе от къщи, извадил патроните и пъхнал пистолета в чекмеджето на нощното шкафче. „Никога не оставяше заведено оръжие“ — ми разказа майка му. Знаех това, знаех също, че никога не оставяше мунициите и оръжието на едно и също място. Криеше патроните в някой отдалечен ъгъл, та никой, дори случайно, да не се изкуши да зареди с тях оръжието в дома му. Баща му наложи този благоразумен навик, откакто една сутрин, когато прислужницата тръснала възглавницата, за да свали калъфката, пистолетът, удряйки се в пода, изгърмал, а куршумът разцепил шкафа в стаята, пробил стената, прелетял с войнствен писък през трапезарията на съседната къща и превърнал в гипсов прах един светия в естествен ръст от главния олтар на църквата, в другия край на площада. Сантяго Насар, тогава дете, завинаги запомни поуката от това произшествие.

Последният спомен, който майка му бе запазила за него, беше от същото онова утро, когато минал набързо през стаята. Събудил я, докато търсел пипнешком аспирина в аптечката на банята, тя запалила лампата и го видяла застанал на вратата, с чаша вода в ръка. Така го и запомнила завинаги. Тогава Сантяго Насар й разказал съня си, но тя не обърнала внимание на дърветата.

— Всички сънища с птички вещаят добро здраве — му каза тя.

Видяла го от същия хамак, в същото положение — така, както я заварих в последните й дни, когато се върнах в това забравено селце, опитвайки се да възстановя разбитото на хиляди парченца огледало на спомените. Тя едва различаваше контурите на предметите дори на дневна светлина, а на слепоочията си бе наложила билки против постоянното главоболие, което бе оставил синът й, преминавайки за последен път през спалнята. Лежеше настрани и вкопчаха ръце във възетата на хамака, се опитваше да се изправи, а в полумрака на стаята миришеше на църковен купел — същата миризма ме бе изненадала в утрото на престъплението.

Щом се появих в празната рамка на вратата, тя ме обърка със спомена за Сантяго Насар. „Стоеше там — каза тя. — Носеше белия си ленен костюм, който перяхме само с вода; кожата му беше толкова нежна, че не можеше да търпи дращението на колата.“ Остана дълго време така, седнала в хамака, и дъвчеше кардамоново семе, докато се отърси от илюзията, че синът ѝ се е върнал. Накрая въздъхна: „Беше смисълът на живота ми.“

Видях го в спомените ѝ. Последната седмица на януари беше навършил двадесет и една години, беше строен и бледен, с арабските клепачи и къдрици на баща си. Единствено дете на брак по разум, в който нямаше и един-едничък миг щастие, по всичко личеше, че е доволен и весел с баща си, додето той не бе умрял внезапно три години преди това. Продължаваше да се чувства щастлив със самотната си майка чак до понеделника на своята смърт. От нея беше наследил интуицията. От баща си още като дете се научи да борави с огнестрелно оръжие, наследи любовта към конете и майсторството в лова със соколи, от него научи и благородното изкуство на доблестта и благородието. Помежду си говореха на арабски, но никога пред Пласида Линеро, за да не се чувства тя изолирана. Нито веднъж не бяха ги виждали с оръжие в селото, а единствения път, когато носеха обучените си соколи, беше, за да покажат лов със соколи на един събор с благотворителна цел. След смъртта на бащата той бе принуден да изостави учението в края на гимназията, за да поеме управлението на семейния чифлик. А само негова си беше заслугата за веселия и спокоен нрав и доброто сърце.

В деня, в който щяха да го убият, майка му, като го видяла облечен в бяло, помислила, че е сбъркал дните. „Припомних му, че е понеделник“ — ми каза тя. Той ѝ обяснил, че се е облякъл официално за всеки случай, ако му се удаде възможност да целуне пръстена на епископа. Тя не проявила особен интерес.

— Дори няма да слезе от парахода — рекла. — Ще, не ще, след като даде обичайната си благословия, ще си замине, откъдето е дошъл. Мрази селото ни.

Сантяго Насар знаел, че това е вярно, но черковните обреди го привличаха неудържимо. „То е като киното“ — ми беше казал веднъж. Майка му, напротив — единственото, което я интересувало във връзка с пристигането на епископа, било синът ѝ да не се измокри от дъжда,

защото го чула да киха, докато спял. Посъветвала го да си вземе чадър, но той ѝ махнал с ръка и излязъл от стаята. Тогава го видяла за последен път.

Виктория Гусман, готвачката, беше сигурна, че този ден изобщо не валяло, както и през целия февруари. „Напротив — каза ми тя, когато отидох да я видя малко преди смъртта ѝ. — Слънцето приличаше по-отрано, отколкото през август.“ Разрязвала три заека за обяда, заобиколена от дебнещи кучета с изплезени езици, когато Сантяго Насар влязъл в кухнята. „Сутрин винаги беше намусен“ — спомняше си без любов Виктория Гусман. Както всеки понеделник Дивина Флор, дъщеря ѝ, вече напъпила девойка, му поднесла чаша силно кафе с няколко капки тръстикова ракия вътре, за да му премине махмурлукът. Огромната кухня с пращенето на огъня и заспалите по летвите кокошки сякаш криела някаква тайна. Сантяго Насар сдъвкал още един аспириин и седнал да пие на бавни глътки кафето, мисълта му течала мудно и той не откъсвал поглед от двете жени, които изкормвали зайците в нишата. Въпреки възрастта си Виктория Гусман беше яка жена. Момичето, още диво и необщително, сякаш се задъхваше от неудържимия порив на растежа. Когато Дивина Флор понечила да прибере празната чаша, Сантяго Насар я хванал за китката.

— Май че ти е време да се очовечиш — продумал ѝ той.

Виктория Гусман му показала окървавения нож.

— Пусни я, момче — заповядала му тя съвсем сериозно. — Докато съм жива, няма да те оставя да я пипнеш.

Ибрахим Насар я прелъстил още съвсем млада. Няколко години я любил скришом из оборите на чифлика и когато страстите му се уталожили, я довел в къщата си да слугува. Дивина Флор, дъщеря от по-скорошна връзка, си знаеше, че е предопределена да сподели леглото на Сантяго Насар, и мисълта за това: я караше да изпитва преждевременен копнеж. „Не се е родил мъж като него“ — ми каза Дивина Флор, дебела и повяхнала, наобиколена от децата си от други, мъже. „Цял бащичко — възрази ѝ Виктория Гусман. — Лайно и нищо повече.“ И тя пак потръпна от страх, като си спомни ужаса, с който Сантяго Насар я гледал, когато изтръгвала наведнъж вътрешностите на заека и още топли ги хвърляла на кучетата.

— Не бъди жестока — казал ѝ той. — Представи си, че е човешко същество.

Почти двацет години бяха необходими на Виктория; Гусман, за да проумее как мъж, свикнал да убива беззащитни животни, може да изпита такъв силен ужас. „Боже господи! — възкликна уплашена. — Това беше цяло откритие за мен!“ Въпреки това носела в себе си толкова омраза, че в деня на престъплението продължила да храни кучетата със заешките вътрешности, само за да вгорчи закуската на Сантяго Насар. Така ги и заварил стряскащият рев на параходната сирена, събудила цялото село с известието за пристигането на епископа.

Къщата, някога склад, беше на два етажа, със стени от груби дъски и покрив от поцинкована ламарина с двойна стряха, от който лешоядите дебнеха отпадъците в пристанището. Беше строена по времето, когато реката течала толкова покорна, че морски баркаси и дори по-големи параходи се осмелявали да навлязат дотук през тинестите води на устието. Когато Ибрахим Насар пристигнал с последните араби, след гражданските войни, морските съдове вече не стигали дотук поради непостоянството на реката и складът не се използвал.

Ибрахим Насар го купил на безценица, като възнамерявал да открие магазин, какъвто никога не отвори, и едва когато решил да се жени, приспособил сградата в къща за живеене. Долния етаж превърнал в салон, който служеше за всичко, а в дъното построил конюшня за четири коня, стаи за прислугата и лятна кухня с прозорци към пристанището, откъдето непрекъснато нахлуваше зловонието на реката. Единственото нещо, останало непокътнато в салона, беше витата стълба, взета навярно от някой разбил се в пристанището кораб. На втория етаж, където преди били митническите канцеларии, направил две просторни спални и пет стаички за многобройната челяд, която възнамерявал да има, построил и дървен балкон, надвиснал над бадемовите дървета на площада, където Пласида Линеро търсеше разтуха за самотата си през мартенските вечери. Запазил главния вход на фасадата, като му направил две стъклени врати със стругувани дръжки. Запазил и задната врата, издигайки горния ѝ праг, за да може да минава, възседнал кон, и оставил част от стария кей. Тази врата се използваше най-много не само защото водеше направо към конюшната

и кухнята, а и защото през нея можеше да се излезе на крайбрежната улица, без да се минава през площада. Главният вход, освен в празник, винаги беше затворен с дървеното мандало. Но въпреки това оттук, а не през задната врата, където го чакаха мъжете, за да го убият, тъкмо оттук излезе Сантяго Насар, за да посрещне епископа, макар че е трябвало да заобиколи цялата къща, за да стигне до пристанището.

Никой не бе могъл да проумее този низ от гибелни случайности. Съдия-следователят, който дошъл от Риоача, навярно ги е усетил, но не посмял да ги приеме, защото в протокола личеше явното му желание да намери някакво рационално обяснение. Вратата към площада на няколко места бе названа като в сензационно издание „фаталната врата“. Всъщност единственото разумно обяснение изглеждаше даденото от Пласида Линеро, която отвърнала на въпроса с чисто майчински довод: „Когато беше добре облечен, синът ми никога не излизаше през задната врата.“ Изглеждаше нещо толкова просто, че следователят го отбелязал на отделно листче, но не го включил в протокола.

Виктория Гусман от своя страна отговорила съвсем категорично, че нито тя, нито дъщеря ѝ знаели, че Сантяго Насар го чакали, за да го убият. С течение на времето обаче тя призна, че когато той влязъл в кухнята да пие кафе, и двете знаели. Казала им го някаква жена, която се отбила след пет часа, за да поиска малко мляко, а освен това им разкрила подбудите и мястото, където го причакват. „Не го предупредих, защото мислех, че са пиански приказки“ — ми каза Виктория Гусман. Дивина Флор обаче ми призна при едно мое посетнешно посещение, когато майка ѝ не беше вече между живите, че тя не казала нищо на Сантяго Насар, защото в дъното на душата си искала да го убият. Самата Дивина Флор не го предупредила, защото по онова време била просто едно уплашено момиченце, неспособно да вземе самостоятелно решение, и още повече се уплашила, когато той я стиснал за китката, а ръката му била студена и тежка като на мъртвец.

Сантяго Насар прекосил с едра крачка потъналата в полумрак къща, пришпорван от ликуващия рев на епископския параход. Дивина Флор минала пред него, за да му отвори вратата, и се стараела той да не я спипа между клетките със заспали птички в трапезарията, между сламените столове и саксиите с висящи папрати в гостната, но докато сваляла мандалото от вратата, не успяла да отбегне ръката му на

хищен ястреб. „Сграбчи ме изотзад — каза ми Дивина Флор. — Така правеше винаги, когато ме заварваше сама някъде из къщата, но тогава не се уплаших както друг път, а ужасно ми се доплака.“ Отдръпнала се, за да му направи път да излезе, и през откренатата врата зърнала бадемовите дървета на площада, посребрени от утринната зора, но не посмяла да се загледа повече. „Тогава сирената на парахода млъкна и запяха петлите — ми каза тя. — Вдигнаха такава врява, просто да не повярваш, че има толкова петли в селото, дори помислих, че ги карат с парахода на епископа.“ Единственото, което е могла да направи за мъжа, който никога нямаше да бъде неин, било да не залоства вратата въпреки заповедта на Пласида Линеро, та да може той пак да влезе оттам в случай на нужда. Някой — никога не се узна кой е бил — пъхнал под вратата писмо в плик, а в него предупреждавали Сантяго Насар, че го причакват, за да го убият, разкривали му мястото и подбудите, както и други точни подробности около готвеното престъпление. Писмото било на земята, когато Сантяго Насар излизал от къщи, но той не го видял; не го видяла нито Дивина Флор, нито някой друг; открили го едва много време след като престъплението бе извършено.

Вече било шест часа, но уличните лампи още светели. По клоните на бадемовите дървета и по някои балкони още висели цветните гирлянди от сватбата и можело да се помисли, че току-що са окачени в чест на епископа. Но покритият с плочи площад, чак до притвора на църквата, където бе издигнат подиумът за оркестъра, бил осеян като бунице с празни бутилки и какви ли не останки от всеобщия гуляй. Когато Сантяго Насар излязъл от къщи, неколцина души вече тичали към пристанището, подканяни от рева на параходната сирена.

Единственото отворено заведение на площада била една млекарница встрани от черквата и в нея седели двамата мъже, които чакали Сантяго Насар, за да го убият. Клотилде Армента, собственичката на млекарницата, първа го видяла в утринния светлик и й се сторило, че е облечен в алуминий. „Вече приличаше на привидение“ — каза ми тя. Мъжете, които щели да го убият, били заспали на столовете, притиснали в скутовете увитите във вестник ножове, а Клотилде Армента затаила дъх, за да не ги събуди.

Бяха близнаци — Педро и Пабло Викарио. Двайсет и четири годишни и толкова си приличаха, че беше трудно човек да ги различи. „Грубовати, но добродушни хора“ — пишеше в протокола. Аз, който ги познавах още от първо отделение, бих написал същото. В онова утро те още носели костюмите от тъмно сукно от сватбата, прекалено дебели и официални за Карибското крайбрежие, и изглеждали капнали от толкова часове безсъние и пианство, но не пропуснали да се избръснат. Макар че пиели още от навечерието на гуляя, след тези три дни не изглеждали пияни, а приличали на разсънени сомнамбули. Заспали при първите проблясъци на зората, след близо тричасово чакане в магазина на Клотилде Армента, и това бил първият им сън от събота насам. Не успял да ги събуди първият рев на сирената на епископския параход, но инстинктът ги разбудил напълно, когато Сантяго Насар излязъл от къщи. Тогава двамата стиснали навитите на руло вестници, а Педро Викарио се надигнал.

— За бога — прошепнала Клотилде Армента. — Оставете за по-късно, па макар и от уважение към господин епископа.

„Пошепна ми го Светият дух“ — повтаряше често тя. Действително, това внезапно хрумване оказало незабавно въздействие. Като чули тези думи, близнаците Викарио размислили и оня, който се бил понадигнал, седнал отново. Двамата проследили с очи Сантяго Насар, когато тръгнал да прекосява площада. „Гледаха го по-скоро със съжаление“ — казваше Клотилде Армента. Момичетата от монахинското училище в този миг пресичали площада, подтичвайки безредно в сарашките си униформи.

Пласида Линеро се оказала права — епископът не слязъл от парахода. На пристанището имало много хора освен официалните лица и децата от училищата и навсякъде се виждали кошници с охранени петли, които хората носели като подарък за епископа, защото любимото му ястие било супа от петльови гребени. На товарния кей били струпани толкова дърва за парахода, че навярно щели да потрябват най-малко два часа, докато ги натоварят. Но той не спрял. Появил се от завоя на реката, пръхтейки като дракон, духовата музика засвирила химна на епископа, а петлите в кошниците се обадили и разкукуригали и петлите от селото.

По онова време легендарните параходи с колела, които горяха дърва, бяха на изчезване, а на малкото, все още останали в движение,

вече нямаше нито пианола, нито каюти за младоженци и те едва смогваха да плават срещу течението. Този обаче бил нов, имал два комина вместо един, и знамето било изрисувано около тях като ръкавел, а дървеното колело на кърмата му придавал гордия вид на морски кораб. На горната палуба, до капитанската каюта, стоял епископът в бяло расо със свитата си от испанци. „Времето беше като по Коледа“ — казва сестра ми Маргот. Според нея ето какво станало: свирката на парахода изпуснала струя пара под налягане тъкмо когато минавал покрай пристанището и намокрил до кости ония, които били най-близко до реката. Било като мимолетно видение епископът започнал да чертае кръст във въздуха срещу тълпата на кея, а после продължил наслуки, без зла умисъл, но и съвсем машинално, докато параходът се изгубил от очи и останала само врявата на петлите.

Сантяго Насар имал основание да се чувства измамен. Той се отзовал на молбите на отец Кармен Амадор с няколко товара дърва, а после лично избрал петлите с най-тлъсти гребени. Но огорчението му не траяло дълго. Сестра ми Маргот, която също била на кея, го видяла в много добро настроение и с желание да продължи гуляя, въпреки че аспирините никак не му помогнали. „Не изглеждаше изстинал и мислеше само за това колко е струвала сватбата“ — разказа ми тя. Кристо Бедоя — и той бил с тях — съобщил цифри, от които удивлението нараснало. Той, Сантяго и аз бяхме продължили гуляя предишната вечер, кажи-речи, до четири, но Кристо не се прибрал да спи у родителите си, а останал на приказки у дядо си. Там събрал сведенията, които му липсвали, за да изчисли разходите за гощавката. Разправял, че били заклани четирийсет пуйки и единайсет прасета за гостите, и още четири телета, които младоженецът оставил да се пекат на площада за хората от селото. Разказал, че били изпити двеста и пет каси контрабанден алкохол и близо две хиляди бутилки тръстикова ром, които били раздадени между множеството. Нямало нито един човек, бил той богат или беден, който да не е участвал по някакъв начин в най-шумния гуляй, който някога е вдиган в селото. Сантяго Насар замечтал на глас.

— Такава ще е и моята сватба — казал. — Цял живот няма да ви стигне да разправяте за нея.

Сестра ми усетила, че нещо я пробужда в сърцето. Помислила си отново за късмета на Флора Мигел, която имала толкова неща в

живота, а щяла да има и Сантяго Насар на Коледа тази година. „Изведнъж осъзнах, че няма по-добра партия от него — ми каза тя. — Представи си: хубав, възпитан и със собствено състояние на двайсет и една години.“ Обикновено тя го канеше у нас на закуска, когато имаше питки от маниока, а майка ми тъкмо това приготвяла същата оная сутрин. Сантяго Насар приел с възторг.

— Ще се преоблека и ще те настигна — казал и едва тогава забелязал, че си е забравил часовника на нощното шкафче. — Колко е часът?

Било шест и двайсет и пет. Сантяго Насар хванал под ръка Кристо Бедоя и го повел към площада.

— След четвърт час съм у вас — казал на сестра ми.

Тя настояла да тръгнат заедно веднага, защото закуската била сложена. „Настояваше някак особено — каза ми Кристо Бедоя. — Толкова настояваше, че после съм си мислел да не би Маргот вече да е знаела, че ще го убият, и да е искала да го скрие у вас.“ Сантяго Насар обаче успял да я убеди тя да върви, докато той си сложи костюма за езда, защото трябвало да иде рано в „Дивино ростро“ — щял да кастрира телета. На тръгване помахал с ръка на сестра ми, както преди това помахал на майка си, и се отдалечил към площада, хванал Кристо Бедоя под ръка. Тогава тя го видяла за последен път.

Мнозина от хората на пристанището знаели, че Сантяго Насар ще бъде убит. Дон Ласаро Апонте, полковник от армията, вече заслужил пенсионер, кмет на селото от единайсет години, го поздравил с вдигнати до челото два пръста. „Бях убеден, че вече не го грози опасност“ — каза ми той. Отец Кармен Амадор също не се разтревожил. „Като гб видях здрав и читав, помислих, че всичко е било само празни приказки“ — каза ми той. Никой от тях дори не се запитал дали Сантяго Насар е предупреден, защото всички мислели, че не е възможно да не е.

В действителност сестра ми Маргот била една от малкото, които още не знаели, че ще го убият. „Ако знаех, щях да го отведа в къщи насила“ — заявила тя на следователя. Странно беше, че не е знаела, но още по-странно беше, че и майка ми не е знаела, защото тя първа в къщи научаваше всичко, въпреки че от години не излизаше никъде, не ходеше дори на черква. Аз забелязах тази нейна способност, когато започнах да ставам рано за училище. По онова време я заварвах, бледа

и тайнствена, да мете двора с метла от клони в пепелявия светлик на зазоряването, а между две глътки кафе тя ми разказваше какво е станало по света, докато ние сме спели. Като че ли някакви тайни нишки я свързваха с останалите жители на селото, особено с връстниците ѝ, и понякога ни смайваше, като предварително ни съобщаваше неща, които не би могла да научи, ако не притежаваше ясновидски способности. Онази сутрин обаче тя не доловила полъха на трагедията, която бе започнала в три часа призори. Била измела двора и когато сестра ми Маргот тръгнала да посрещне епископа, я заварила да мели маниока за питките. „Чуваше се кукуригане на петли“ — казва обикновено майка ми, когато си спомня за оня ден. Но никога не свързва далечната гълчава с пристигането на епископа, а с последните закъснели гости от сватбата.

Къщата ни бе далече от главния площад, в манговата горичка срещу реката. Сестра ми Маргот отишла до пристанището покрай брега, а хората били прекалено възбудени от пристигането на епископа, за да се занимават с нещо друго. Изнесли дори болните пред вратите, за да приемат божията благословия; жените пък излизали тичешком от дворовете с пуйки, прасета сукалчета и всякакви други лакомства, а от отсрещния бряг пристигали украсени с цветя лодки. Но след като епископът преминал, без кракът му да стъпи на сушата, другата, потисканата новина, избухнала с все сила. Тогава сестра ми Маргот научила подробно всичко: Анхела Викарио, красивата девойка, която се бе омъжила предишния ден, била върната в дома на родителите си, защото съпругът открил, че не била девствена. „Стори ми се, че мен ще убият — каза сестра ми. — Но колкото и да умувахме, никой не можа да обясни как горкият Сантяго Насар се оказал замесен в подобна бъркотия.“ Единственото, което знаели със сигурност, било, че братята на Анхела Викарио го чакат, за да го убият.

Сестра ми се прибрала у нас, като стискала зъби да не заплаче. Заварила мама в трапезарията, облечена в неделна рокля на сини цветя — ако случайно епископът минел да ни поздрави, — тя пеела фаду^[1] за невидимата любов, докато подреждаше масата. Сестра ми забелязала, че е сложила един прибор повече.

— За Сантяго Насар — обяснила майка ми. — Казаха ми, че си го поканила на закуска.

— Махни го — казала сестра ми.

И ѝ разказала всичко. „Но все едно, че вече знаеше — каза ми тя. — Както става винаги. Човек започва да ѝ разправя нещо и още преди да е стигнал до средата, тя вече знае как свършва.“ Лошата вест била като гордиев възел за майка ми. Сантяго Насар бе кръстен на нея, но освен дете му бе кръстница, тя беше и кръвна роднина на Пура Викарио, майката на върнатата булка. Но още недоизслушала новината, майка ми си нахлузила обувките с висок ток, метнала на главата си мантилята за черкуване, която тогава си слагаше само за посещения при смъртен случай Баща ми, който чул всичко от леглото, се появил в трапезарията по пижама и я попитал разтревожен къде отива.

— Да предупредя кумата Пласида — отвърнала тя. — Не е честно всичко живо да знае, че ще убият сина ѝ, а тя да не знае.

— Еднакво сме свързани и с нея, и със семейство Викарио — възразил баща ми.

— Винаги трябва да вземаме страната на мъртвия — отвърнала тя.

По-малките ми братя наизлезли от стаите. Малчуганите, усетили полъха на трагедията, се разплакали. Майка ми за пръв път в живота си не им обърнала внимание, не се вслушала и в думите на мъжа си.

— Почакай да се облека — казал ѝ той.

Тя вече била на улицата. Брат ми Хайме, който тогава нямаше повече от седем години, бил единственият облечен за училище.

— Върви с нея — наредил му баща ми.

Хайме хукнал, без да знае какво е станало, нито къде отиват, и я хванал за ръка. „Говореше си сама — разказа ми Хайме. — Лоши хора — мърмореше си тихичко, — мръсни животни, които не умеят да вършат нищо друго, освен да причиняват нещастия.“ Не усещала дори, че води детето за ръка. „Сигурно са мислели, че съм се побъркала — каза ми тя. — Единственото, което помня, е, че в далечината се чуваше глъч от много хора, сякаш сватбеният гуляй е започнал наново, и че всички тичаха към площада.“ Тя ускорила ход, готова на всичко, след като от това зависел човешки живот, докато някой, който бързал в обратна посока, се смилил над безсмисленото ѝ тичане.

— Не си правете труда, Луиса Сантяга — подвикнал мимоходом. — Вече го убиха.

[1] Португалска народна песен — бел. пр. ↑

Баярдо Сан Роман, мъжът, който върна съпругата си, се появил в селото през август предишната година — шест месеца преди сватбата. Пристигнал със седмичния параход и носел кожени дисаги със сребърни украшения, които подхождали на катарамите на ремъка и халките на ботите му. Беше около трийсетгодишен, но годините не му личаха — имаше тънък кръст като на бикоборец, златисти очи и кожа, обгоряла като на бавен огън от слънцето и солта. Пристигнал с късо яке и много тесен панталон от телешка кожа и ръкавици от шевро в същия цвят. Магдалена Оливер пътувала със същия параход и през цялото време не могла да откъсне очи от него. „Приличаше ми на педераст — каза ми тя. — И ми беше жал, защото човек би могъл да го намаже с масло и жив да го изяде.“ Не само тя си помислила това, а и не само тя си дала сметка, че Баярдо Сан Роман не е мъж, който може да се проумее от пръв поглед.

В края на август майка ми ми писа до гимназията в града и в една случайно подхвърлена забележка казваше: „Пристигна един много особен човек.“ В следващото писмо тя ми писа: „Особеният човек се нарича Баярдо Сан Роман и всички казват, че е очарователен, но аз не съм го виждала.“ Никога не се узна за какво е дошъл. Веднъж, малко преди сватбата, някой по-любопитен не се сдържал и го попитал, а той му отвърнал: „Обикалям от село на село и търся жена да се ожена.“ Може и да е било вярно, макар че той би могъл да отговори и нещо съвсем друго, защото говореше по такъв начин, че всъщност нищо не казваше.

Вечерта, когато пристигнал, дал да се разбере, че е инженер по железниците, и казал, че е крайно необходимо да се построи железен път до вътрешността, за да не зависят хората от прищевките на реката. На другия ден трябвало да изпрати телеграма и той лично я предал по телеграфа, а освен това показал на телеграфиста как да използва изтощените батерии. Със същата вещина говорел за разните болести в пограничните райони с един военен лекар, който по онова време отбивал там военната си служба. Обичал дългите шумни гуляи, умеел да пие и да разтървава побойници, но не обичал да се бие. Една неделя след литургия предизвикал най-опитните плувци, които не били малко, и надминал и най-добрите с двайсет загребвания на отиване и на връщане през реката. Мама ми беше разказала това в едно писмо, а накрая бе добавила нещо напълно в нейния стил: „Изглежда, че освен

това плува и в охолство.“ То отговаряше на първоначалните слухове, че Баярдо Сан Роман не само може всичко и много добре върши всичко, но и разполага с неограничени средства.

Майка ми призна в едно свое писмо от октомври: „Хората го обичат много — пишеше тя, — защото е почтен и с добро сърце, а миналата неделя се причестил на колене и помогнал по време на службата на латински.“ По онова време не се разрешаваше човек да се причестява изправен и богослужението се извършваше само на латински, но майка ми имаше навик да прави такъв род повърхностни уточнявания, когато искаше да проникне дълбоко в нещата. Все пак след тази своя благословия тя ми писа две писма, в които не спомена нищо за Баярдо Сан Роман, дори след като се разчуло, че иска да се жени за Анхела Викарио. Едва доста време след злополучната сватба тя ми призна, че когато го видяла, вече било късно да поправи писмото си от октомври и че златистите му очи я накарали да потрепери от ужас.

— Заприлича ми на дявола — каза ми тя. — Но ти самият си ми казвал, че тези неща не бива да се пишат.

Запознах се с него по-късно, когато се прибрах за коледната ваканция, и не ми се видя толкова особен, колкото казваха. Стори ми се привлекателен, наистина, но твърде далече от идиличния образ, обрисован от Магдалена Оливер. Стори ми се по-сериозен, отколкото можеше да се съди по лудориите му, и ми изглеждаше изпълнен с някакво вътрешно напрежение, едва прикривано от необикновената му хубост. Но преди всичко ми се стори много тъжен човек. По онова време вече беше обявил годеща си с Анхела Викарио.

Никога не можа да се изясни напълно как са се запознали. Собственицата на пансиона за ергени, в който живееше Баярдо Сан Роман, разправяла, че той си почивал следобеда в един люлеещ се стол в гостната към края на септември, когато Анхела Викарио и майка ѝ прекосили площада с две кошници с изкуствени цветя. Баярдо Сан Роман поотворил очи, видял двете жени, облечени в черно от главата до петите, които изглеждали единствените живи същества в пустошта в два часа следобед, и попитал коя е по-младата. Собственичката отвърнала, че е най-малката дъщеря на жената с нея и че се нарича Анхела Викарио. Баярдо Сан Роман ги проследил с очи до другия край на площада.

— Името ѝ отива — казал.

После отпуснал глава на облегалката на люлеещия се стол и отново затворил очи.

— Когато се събудя — казал, — напомни ми, че ще се оженя за нея.

Анхела Викарио ми каза, че собственичката на пансиона ѝ разказала тази случка още преди Баярдо Сан Роман да ѝ направи официално предложение. „Много се уплаших“ — каза ми тя. Трима души, които били по това време в пансиона, потвърдиха случката, но други четирима отрекоха това да е станало. И обратното — всички бяха единодушни, че Анхела Викарио и Баярдо Сан Роман се видели за пръв път на националния празник през октомври, по време на събора с благотворителна цел, на който тя отговаряла за томболата. Баярдо Сан Роман пристигнал на празника, отишъл право при тезгяха, зад който стояла бледата Анхела, облечена в черно до китките на ръцете, и я попитал колко струва латерната със седефени инкрустации, която била най-голямата атракция на събора. Тя му отговорила, че не се продава, а ще се разиграе на томбола.

— Още по-добре — казал той. — Така ще е по-лесно, а и по-евтино.

Тя ми призна, че той ѝ направил впечатление, но съвсем не ѝ вдъхнал добри чувства. „Мразех надутите мъже, а за пръв път виждах толкова наперен тип като него“ — ми каза тя, спомняйки си оня далечен ден. „Освен това го помислих за поляк.“ Още повече се смутила, когато обявила номера на латерната сред всеобщото напрегнато очакване, и действително я спечелил? Баярдо Сан Роман. Не можела да си представи, че само за да я слиса, той откупил всички билети от томболата.

Същата вечер, когато се прибрала у дома си, Анхела Викарио намерила там латерната, увита в луксозна хартия и вързана с органдинова панделка. „Никога не разбрах как е узнал, че имам рожден ден“ — ми каза тя. С доста усилия убедила родителите си, че не е дала никакъв повод на Баярдо Сан Роман, за да ѝ изпрати такъв подарък, а още по-малко по такъв явен начин, че всички да забележат. Така че по-големите ѝ братя Педро и Пабло отнесли латерната в пансиона, за да я върнат на собственика, и направили това по толкова очебиен начин, че нямало човек, видял пакета да влиза в къщата им,

който да не го е видял и да излиза. Но това, което семейството не взело под внимание, било неотразимото обаяние на Баярдо Сан Роман. Близнаците не се прибрали до другата сутрин, замаяни от пиенето, а когато се върнали, носели латерната и водели Баярдо Сан Роман, за да продължат гуляя в къщи.

Анхела Викарио беше най-малката дъщеря на семейство със скромни доходи. Баща ѝ, Понсио Викарио, беше златар от средна ръка и от неуморното виране в златните украшения — за да се поддържа честта на семейството — бе загубил зрението си. Майка ѝ, Пурисима дел Кармен, преди да се омъжи, била учителка. Нейният кротък и някак тъжен вид много добре прикриваше твърдия ѝ характер. „Приличаше на монахиня“ — спомня си Мерседес. Тя с такава жертвоготовност се посвети на съпруга си и отглеждането на децата, че понякога човек забравяше, че съществува. Двете по-големи дъщери се бяха омъжили много късно. Освен близнаците имаше още една дъщеря, която бе умряла от треска, и две години след това семейството продължаваше да пази умерен траур в къщи и строг навън. Синовете бяха отгледани, за да бъдат мъже. Дъщерите бяха възпитани, за да се омъжат. Знаеха да бродират на гергеф, да шият на машина, да плетат дантела, да перат и гладят, да правят изкуствени цветя и фини сладкиши и да пишат годенически писма. За разлика от момичетата от онова време, които бяха занемарили погребалните обреди, четирите дъщери на Викарио бяха майсторки в древното изкуство да се бди над болните, да се утешават смъртниците и да се обличат покойниците. Единственото нещо, което майка ми не харесваше у тях, беше навикът им да се решат вечер преди лягане. „Момичета — казваше им тя, — не се решете вечер, защото моряците се губят.“ Като се изключи това, се смяташе, че няма по-добре възпитани момичета. „Свършени са — чувах я да казва често. — Всеки мъж ще е щастлив с тях, защото са научени да страдат.“ Въпреки това за мъжете, които се ожениха за двете по-големи дъщери, се оказа трудно да разкъсат обръча, защото сестрите винаги и навсякъде ходеха заедно: уреждаха танци за сами жени и бяха склонни да откриват задни помисли в намеренията на мъжете.

Анхела Викарио беше най-хубавата от четирите и майка ми казваше, че също като великите кралици в историята и тя се е родила с пъпната връв около врата. Но Анхела имаше безпомощен и глуповат

вид, който предвещаваше, че я очаква несигурно бъдеще. Аз я виждах всяка година по време на коледната ваканция и всеки път ми изглеждаше все по-безпомощна на прозореца у дома си, където следобед сядаше да прави книжни цветя и да пее старомомински валсове със съседките си. „Вече за нищо не я бива — ми казваше Сантяго Насар — тая твоя братовчедка, глупачката.“ Веднъж, малко преди да облече траура за сестра си, я срещнах на улицата, за пръв път облечена като жена, с накъдрени коси, и едва можах да повярвам, че е тя. Но този образ бе мимолетен — с течение на годините тя изглеждаше все по-глупава. Дотолкова, че когато се разчуло, че Баярдо Сан Роман иска да се жени за нея, мнозина помислили, че това ще е някаква подлост от страна на другоселеца.

Семейството не само приело нещата съвсем сериозно, но и с голяма радост. С изключение на Пура Викарио, която поставила условието Баярдо Сан Роман да удостовери самоличността си. Дотогава никой не знаел кой е той. Миналото му стигало едва до онзи следобед, в който слязъл на брега с екстравагантното си облекло, а самият той бил толкова сдържан по отношение на произхода си, че и най-безумната измислица можела да се приеме за истина. Стигнало се дотам, да разправят, че бил опустошил цели села и посял ужас и смърт в Касанара като военачалник, че бил беглец от Кайена, че го виждали в Пернамбуко, където се опитвал да припечели нещо с двойка дресирани мечки, че извадил останките на испански галеон, пълен със злато, от Канала на ветровете. Баярдо Сан Роман сложил край на всички тези предположения по съвсем прост начин — довел семейството си в пълен състав.

Били четирима — бащата, майката и две обаятелни сестри. Пристигнали в единайсет сутринта с форд Т с държавен номер, чийто клаксон оглушил улиците на селото. Майката, Алберта Симондо, едра мулатка от Кюрасо, която все още вмъквала в испанския думи от папиаменто^[1], като млада била обявена за най-голямата красавица измежду двестата най-красиви жени от Антилските острови. Сестрите, току-що разцъфнали девойки, приличали на две буйни кобилки. Но най-силният коз бил бащата, генерал Петронио Сан Роман, герой от гражданските войни от края на миналия век и един от най-прославените мъже на консервативния режим, защото обърнал в бяг полковник Аурелиано Буендия при поражението в Тукуринка. Майка

ми бе единствената, която не отишла да го поздрави, когато научила кой е. „Мислех, че няма нищо лошо в това да се оженят — каза ми тя. — Но то беше едно, а съвсем друго е да подам ръка на човека, който бе заповядал да застрелят в гръб Херинелдо Маркес.“ Още щом се подал от прозорчето на автомобила, размахвайки бяла шапка в ръка, всички го познали — бил известен от снимките. Носел ленен костюм с цвят на жито, сахтиянови боти с кръстосани връзки и очила със златни рамки, прищипнати на носа и закачени с ланец за бутониерата на жилетката. Носел „Медала на храбростта“ на ревера и бастун с държавния герб, гравирани на дръжката. Той пръв слязъл от автомобила, целият потънал в горещия прах на нашите пътища, и било достатъчно да сложи крак на стъпалото, за да разберат всички, че Баярдо Сан Роман може да се ожени за когото си иска.

Всъщност Анхела Викарио била тази, която не искала да се омъжи за него. „Струваше ми се прекалено мъж за мене“ — каза ми тя. Освен това Баярдо Сан Роман не се опитал нея да съблазни, а обаял семейството ѝ с чара си. Анхела Викарио никога нямаше да забрави оная ужасна вечер, когато родителите и по-големите ѝ сестри със съпрузите си, събрани в гостната, ѝ наложили да се омъжи за човек, когото едва познавала. Близнаците се държали настрана. „Мислехме, че това са женски работи“ — каза ми Пабло Викарио. Решаващият довод на родителите бил, че едно скромно, но почтено семейство няма право да отхвърли такъв дар на съдбата. Анхела Викарио едва се осмелила да намекне, че между тях няма любов, но майка ѝ я сразила с едно изречение:

— Любовта също се научава.

За разлика от годеничествата по онова време, които бяха дълги и строго съблюдавани, тяхното продължило само четири месеца поради нетърпението на Баярдо Сан Роман. Не било по-кратко, защото Пура Викарио настояла да почака да свърши траура на семейството. Но времето се оказало напълно достатъчно, благодарение на неотразимия начин, по който Баярдо Сан Роман уреждал нещата. „Една вечер ме попита коя къща най-много ми харесва — разказа ми Анхела Викарио. — И аз, без да знам защо ме пита, му отвърнах, че най-хубавата къща в селото е вилата на вдовеца Ксиус.“ Аз бих отвърнал същото. Намираще се на един брулен от ветровете хълм и от терасата се виждаше безкрайната шир на тресавищата, осеяни с лилави анемони, а

в светлите летни дни можеше да се съзре ясният хоризонт на Карибско море и презокеанските туристически кораби, идещи от Картагена^[2].
Още същата вечер Баярдо Сан Роман отишъл в Обществения клуб и седнал на масата на вдовеца Ксиус да изиграе партия домино.

— Вдовецо — му казал, — купувам къщата ви.

— Не се продава — отговорил вдовецът.

— Купувам я с всичко, което има в нея.

Вдовецът Ксиус със старовремска вежливост му обяснил, че предметите в къщата били купувани от съпругата му с цената на цял живот лишения и че за него продължават да представляват част от нея. „Говореше с открито сърце — ми каза доктор Дионисио Игуаран, който играел с тях. — Бях сигурен, че предпочита да умре, отколкото да продаде къщата, в която е бил щастлив повече от трийсет години.“
Баярдо Сан Роман също разбрал съображенията му.

— Съгласен — казал той. — Тогава ми продайте къщата празна.

Но вдовецът се противил до края на играта. След три вечери Баярдо Сан Роман, вече по-добре подготвен, отново се появил на масата за домино.

— Вдовецо — започнал пак. — Колко струва къщата?

— Няма цена.

— Кажете някаква, каквато и да е.

— Съжалявам, Баярдо — казал вдовецът, — но вие, младите, не признавате доводите на сърцето.

Баярдо Сан Роман дори не се замислил.

— Да речем, пет хиляди песос — казал.

— Играйте честно — възразил вдовецът с накърнено достойнство. — Тази къща не струва толкова.

— Десет хиляди — казал Баярдо Сан Роман. — Плащам веднага, в брой.

Вдовецът го погледнал с насълзени очи. „Плачеше от ярост — каза ми доктор Дионисио Игуаран, който освен лекар беше и образован човек. — Представяш ли си: такава сума на ръка, и да трябва да кажеш не само заради сърдечна слабост.“ Вдовецът Ксиус не успял да промълви нито дума, но без колебание поклатил отрицателно глава.

— Тогава ми направете една последна услуга — казал Баярдо Сан Роман. — Почакайте ме тук пет минути.

След пет минути той наистина се върнал в Обществения клуб с дисагите със сребърните украшения и сложил на масата десет пачки по хиляда, още с бандеролите на Националната банка. Вдовецът Ксиус умрял два месеца след това. „От това умря — казваше доктор Дионисио Игуаран. — Беше по-здрав и от нас, но когато го прислушвах, чувах как сълзите му бълбукат в сърцето.“ Защото не само продал къщата с всичко, което имало в нея, но помолил Баярдо Сан Роман да му плаща на части, защото нямал дори скрин за утеха, където да прибере толкова много пари.

Никой не е помислял, а и никой не е продумвал, че Анхела Викарио може да не е девствена. Никой не знаеше да е имала годеник преди това, а бе израсла заедно със сестрите си под строгия взор на една желязна майка. Дори когато оставали по-малко от два месеца до сватбата, Пура Викарио не й позволила да иде сама с Баярдо Сан Роман да види къщата, в която щяха да живеят, а тя и слепият й мъж я придружавали, за да пазят честта й. „Единственото, за което молах бога, е да ми вдъхне смелост, за да се убия — ми каза Анхела Викарио. — Но той не го стори.“ Била толкова объркана, че решила да разкаже истината на майка си, за да се избави от това мъчение, но тогава двете й единствени довереници, които й помагали да прави цветя от плат край прозореца, я отклонили от доброто й намерение. „Послушах ги сяпо — ми каза, — защото ме бяха накарали да повярвам, че са опитни в маменето на мъже.“ Те я уверили, че почти всички жени загубват девствеността си при злополуки в детството. Твърдели, че и най-буйните мъже се примиряват с всичко, стига никой да не разбере. Убедили я накрая, че повечето мъже толкова се страхуват от първата брачна нощ, че нищо не можели да направят без помощта на жената, а в решителния момент направо не знаели какво вършат. „Интересува ги само какво ще видят на чаршафа“ — й казали те. И я научили на разни женски хитрости, та да прикрие загубената си непорочност и да може в първото си утро на младоженка да просне на слънце в двора ленения чаршаф с петното на честта.

Омъжила се с тая илюзия. Баярдо Сан Роман пък навярно се оженил с илюзията, че може да купи щастието с непоклатимата тежест на властта и богатството си, защото, колкото повече планове кроял за празненството, толкова по-безразсъдни идеи му хрумвали, за да го направи още по-пищно. Опитал се да отложи сватбата с един ден,

когато било оповестено посещението на епископа, за да може той да ги венчае, но Анхела Викарио се възпротивила. „Истината е — каза ми тя, — че не исках да бъда благословена от човек, който реже само гребените на петлите за супата, а останалото хвърля на боклука.“ Но макар и без благословията на епископа празненството придоби такава неудържима сила, че се изплъзна дори от ръцете на Баярдо Сан Роман и накрая се превърна във всенародно събитие.

Генерал Петронио Сан Роман и семейството му тоя път дойдоха с парадния параход на Националния конгрес, който остана на кея, докато тържеството свърши; с тях дойдоха и множество знатни хора, които обаче останаха незабелязани сред върволицата непознати лица. Донесоха толкова много подаръци, че трябваше да се поправи занемарената сграда на първата юзина, за да се изложат там най-хубавите, а останалите откараха направо в бившата къща на вдовеца Ксиус, която вече беше готова да приеме младоженците. На младоженеца подариха автомобил с гюрук; името му беше гравирано с готически букви под емблемата на фабриката. На младоженката подариха комплект прибори от чисто злато за двайсет и четирима души. Доведоха освен това балетна трупа и два оркестъра за валсове, които не бяха в тон с местните музиканти и с множеството певци и групи акордеони, които увеличаваха врявата на празненството.

Семейство Викарио живееше в скромна къща с тухлени стени и покрив от палмови клони с две капандури, където през януари лястовиците се криеха да мътят. Отпред имаше тераса, почти изцяло заета от саксии с цветя, и голям двор с овощни дървета и кокошки. В дъното на двора близнаците бяха направили кочина с камък за колене и маса за разрязване на животните и това докарваше добри пари на семейството, откакто Понсио Викарио загуби зрението си. Пръв започна тази работа Педро Викарио, но когато го взеха войник, брат му, близнакът, също научи занаята на колач.

Къщата вътре едва стигаше за живеене. Затова по-големите сестри се опитали да наемат друга къща, когато разбрали какви размери ще придобие тържеството. „Представяш ли си — каза ми Анхела Викарио, — мислеха да наемат къщата на Пласида Линеро, но за щастие майка ми и баща ми се заинатиха както винаги: нашите дъщери или се омъжват в нашата колиба, или не се омъжват.“ Така че боядисали къщата в първоначалния ѝ жълт цвят, стегнали вратите и

пода и се помъчили да я направят достойна за тази толкова шумна сватба. Близнаците откарали прасетата другаде и измазали кочината с негасена вар, но дори и така станало ясно, че мястото няма да стигне. Накрая, по настояване на Баярдо Сан Роман, съборили оградата на двора, наели съседните къщи за танци и поставили дърводелски тезгяхи, пред които да се сядат и ядат под сянката на тамариндите.

Единствената непредвидена неприятност предизвика младоженецът в деня на сватбата, когато отишъл да вземе Анхела Викарио с два часа закъснение, а тя отказала да се облече като булка, докато не го види у дома си. „Представи си — каза ми тя, — дори щях да се зарадвам, ако не беше дошъл, но да ме остави облечена като булка — никога.“ Благоразумието ѝ се прие за естествено, защото нямаше по-срамно нещо за една жена от това да остане да чака напразно в булчинска рокля. А фактът, че Анхела Викарио се осмелила да сложи булото и венеца от портокалови цветчета, без да е девствена, по-късно щеше да се изтълкува като оскверняване на символите на целомъдрието. Само майка ми окачестви като смела постъпка това, че е залагала на тази карта до последната възможност. „По онова време — обясни ми тя — бог разбираше тези неща.“ Никой обаче все още не е узнал на каква карта е залагал Баярдо Сан Роман. От мига, в който пристигнал със закъснение, облечен в сюртук и с цилиндър, чак докато напусна танците с любимата си, той бе съвършеното олицетворение на щастлив младоженец.

Никога не се узна и на какво е залагал Сантяго Насар. Аз бях с него през цялото време, в църквата и на тържеството, заедно с Кристо Бедоя и брат ми Луис Енрике, и никой от нас не забеляза ни най-малката промяна у него. Много пъти съм повтарял това, и то е, защото четиримата бяхме израдли заедно в училище, после бяхме в една тайфа по време на ваканциите и никой не вярваше, че можем да имаме несподелена тайна, а още по-малко — такава голяма тайна.

Сантяго Насар обичаше гуляите и най-голямо удоволствие му достави изчисляването на разходите по сватбата в навечерието на убийството му. В църквата той пресметна, че украсата от цветя струва колкото четирийсет първокласни погребения. Това уточнение щеше да ме преследва дълго време, защото Сантяго Насар често ми бе казвал, че мирисът на цветя в затворено помещение за него е тясно свързан със смъртта, а в оня далечен ден ми повтори тези думи на влизане в

църквата. „Не искам цветя на погребението си“ — каза ми той, без да знае, че на следващия ден аз щях да се погрижа наистина да няма цветя. По пътя от църквата до дома на Викарио той изчисли колко струват книжните гирлянди, с които бяха украсили улиците, колко са платили на музикантите и за илюминацията, и дори за градушката от суров ориз, с която ни посрещнаха на празненството. В жежкото пладне младоженците тръгнаха да обикалят двора. Баярдо Сан Роман ни беше станал голям приятел, приятел по чашка, както се казваше тогава, и изглежда, се чувстваше много добре на нашата маса. Анхела Викарио, без булото и венчето, с мокра от пот атлазена рокля, изведнъж бе възприела изражението на омъжена жена. Сантяго Насар бе изчислил — каза го и на Баярдо Сан Роман, — че до този момент сватбата струва към девет хиляди песос. Тя явно го прие като проява на невъзпитание. „Майка ми ме е учила, че никога не бива да се говори за пари пред чужди хора“ — ми каза. Баярдо Сан Роман, напротив, прие това с хумор и дори прояви самохвалство.

— Почти — каза той, — но едва сега започваме. До края сумата горе-долу ще се удвои.

Сантяго Насар си постави за цел да го провери, до последната стотинка, и животът му стигна тъкмо за това. И наистина, с последните данни, които Кристо Бедоя му дал на другия ден на пристанището, само четирийсет и пет минути преди да умре, той бе установил, че предвиждането на Баярдо Сан Роман се е оказало вярно.

Пазех смътен спомен за празненството, допреди да реша да го измъкна късче по късче от паметта на другите. Дълги години у дома се говореше, че баща ми отново е свирил на цигулка като на младини, в чест на младоженците, че сестра ми, монахинята, изиграла един танц меренге с расото си на манастирска вратарка и че доктор Дионисио Игуаран, който беше пръв братовчед на майка ми, успял да се качи на парахода за гости, за да не е тук на следващия ден, когато щеше да дойде епископът. По време на проучванията ми за тази хроника събрах и много незначителни подробности, между които приятния спомен за сестрите на Баярдо Сан Роман, чиито кадифени рокли с големи пеперудени крила, прихванати със златни закопчалки на гърба, привлякоха вниманието много повече, отколкото кичура пера и бронята от военни медали на баща му. Мнозина помнеха, че в безразсъдството на гуляя съм предложил на Мерседес Барча да се

омъжи за мене, когато тя едва бе завършила началното училище, така както самата тя ми припомни това, когато се оженихме четиринайсет години по-късно. Най-яркият образ, който запазих от онази злощастна неделя, е на стария Понсио Викарио, седнал сам на малко столче на сред двора. Бяха го сложили там, мислейки може би, че това е почетното място, и гостите се блъскаха в него, вземаха го за друг, преместваха го някъде другаде, за да не пречи, а той клатеше побелялата си глава на всички страни с блуждаещия израз на отскорошен слепец, отговаряше на въпроси, които никой не му задаваше, и връщаше подхвърлени мимоходом поздравии не към него, щастлив в този обръч от забрава, с колосана като картон риза и бастуна от гуаяко^[3], купен специално за сватбата.

Официалната част свърши в шест часа следобед, когато почетните гости си тръгнаха. Параходът отплува със запалени светлини и остави след себе си диря от валсови тактове на пианола; за миг ние замряхме като надвиснали над пропаст от неизвестност, докато се разпознаем един друг, а после отново потънахме в безредието на гуляя. Малко след това младоженците се появиха в открития автомобил и с труд си пробиха път сред тълпата. Баярдо Сан Роман изстреля няколко фишека, отпи няколко пъти от бутилките ракия, които хората протягаха към него, и слезе от колата заедно с Анхела Викарио, за да се присъедини към танцуващите кумбиамба^[4]. Накрая нареди да продължаваме да танцуваме и заради него, докато останем без дъх, и отведе уплашената съпруга в дома на бляновете си, където вдовецът Ксиус бе живял щастлив.

Всенародният гуляй се разпадна на групички към полунощ и отворено остана само заведението на Клотилде Армента от едната страна на площада. Сантяго Насар и аз, заедно с брат ми Луис Енрике и Кристо Бедоя, отидохме в публичния дом на Мария Алехандрина Сервантес. Оттам с мнозина други минаха и братята Викарио; те пиха с нас и пяха със Сантяго Насар пет часа преди да го убият. Навярно още тлееха пръснати тук-там въглени от сватбения гуляй, защото отвсякъде до нас долитаха откъслечна музика и далечни кавги, и продължиха да долитат, все по-тъжни, до малко преди да изреве параходът на епископа.

Пура Викарио разказала на майка ми, че си легнала в единайсет вечерта, след като по-големите дъщери ѝ помогнали да сложи малко

ред подир опустошенията на празненството. Към десет часа, когато в двора все още пеели неколцина пияници, Анхела Викарио пратила да ѝ донесат куфарчето с лични вещи, което било в гардероба в нейната стая, майка ѝ поискала да предаде и един куфар с всекидневни дрехи, но пратеникът много бързал. Тя спяла дълбоко, когато се почукало на вратата. „Почука се три пъти, много тихо — разказала на майка ми, — но като че ли нещо предвещаваше лоша вест.“ Разправила ѝ, че отворила вратата, без да пали лампата, за да не събуди останалите, и видяла Баярдо Сан Роман на светлината на уличния фенер с разкопчана копирена риза и официалния панталон, придържан от ластични тиранти. „Имаше зеления цвят на сънищата“ — казала Пура Викарио на майка ми. Анхела Викарио стояла в сянката, така че тя я видяла едва когато Баярдо Сан Роман я хванал за ръка и я издърпал на светло. Атлазената ѝ рокля висяла на парцали, а тя била загърната с пешкир до кръста. Пура Викарио помислила, че са се обърнали с автомобила и са вече мъртви в дъното на дерето.

— Света Богородице — казала ужасена. — Продумайте, ако още сте на тоя свят.

Баярдо Сан Роман не влязъл, а побутнал леко жена си вътре, без да продума. После целунал Пура Викарио по бузата и заговорил с дълбоко огорчение, но много нежно.

— Благодаря за всичко, майко — ѝ казал. — Вие сте светица.

Само Пура Викарио знае какво е правила през следващите два часа, но отнесе тайната си в гроба. „Помня само, че с едната ръка ме държеше за косата, а с другата ме удряше с такава ярост, че помислих, че ще ме убие“ — разказа ми Анхела Викарио. Но и това вършела толкова внимателно, че мъжът и по-големите ѝ дъщери, които спели в другите стаи, не разбрали нищо чак до сутринта, когато всичко вече било свършено.

Близнаците се прибрали малко преди три, повикани спешно от майка си. Заварили Анхела Викарио просната по корем на канапето в трапезарията с посиняло от ударите лице, но не плачела. „Вече не се страхувах — каза ми тя. — Дори напротив, чувствах се така, сякаш най-после се бях отървала от теготата на смъртта и исках само всичко да свърши по-скоро, за да си легна да спя.“ Педро Викарио, по-решителният от братята, я хванал през кръста и я сложил да седне на масата в трапезарията.

— Хайде, момиче — заговорил, треперещ от гняв, — казвай кой е.

Тя се забавила само колкото било необходимо, за да произнесе името. Потърсила го в тъмното, открила го от пръв поглед сред безброй многото объркващи се имена от този и от онзи свят и с точен удар го заковала на стената, като пеперуда без собствена воля, чиято присъда открай време е била написана.

— Сантяго Насар — казала тя.

[1] Испански диалект с холандски, индиански и английски примеси, говорен на остров Кюрасо — бел. пр. ↑

[2] Колумбийски град с пристанище и крепост на Карибско море — бел. пр. ↑

[3] Дърво с твърда дървесина — бел. пр. ↑

[4] Колумбийски народен танц — бел. пр. ↑

Адвокатът поддържал тезата, че убийството е извършено в законна защита на честта; съдът я приел, а близнаците заявили след делото, че и хиляда пъти биха сторили същото, водени от същите подбуди. Те сами прозрели каква трябва да бъде защитата им още като се предали в църквата няколко минути след престъплението. Нахълтали задъхани в свещеническият дом, преследвани по петите от група разярени араби, и положили ножовете с чисти остриета върху масата на отец Амадор. Двамата били капнали от дивото дело на смъртта, дрехите им били пропити с кръв, ръцете и лицата — покрити с пот и незасъхнала кръв, но свещеникът си спомня предаването им като много достойна постъпка.

— Убихме го съзнателно — казал Педро Викарио, — но сме невинни.

— Може би пред бога — казал отец Амадор.

— Пред бога и пред хората — добавил Пабло Викарио. — Беше въпрос на чест.

Нещо повече — при възстановяване на фактите те представили убийството много по-жестоко, отколкото било в действителност, та по-късно се наложило с общински средства да се поправи главната врата на къщата на Пласида Линеро, нацепена от ножовете им. В затвора в Риоача, където останали три години да чакат присъдата, защото нямали с какво да платят гаранцията за условно пускане на свобода, по-старите затворници си спомняха добрия им нрав и общителност, но не бяха забелязали у тях и най-малкия признак за разкаяние. И все пак в действителност братята Викарио не направили необходимото, за да убият Сантяго Насар незабавно и без свидетели, а направили много повече, отколкото човек би могъл да си представи, за да им попречи някой да го убият; обаче не успели.

Както ми разказаха години по-късно, те най-напред го потърсили в дома на Мария Алехандрина Сервантес, където бяха заедно с него до два часа призори. Този факт, както и много други, не е бил отбелязан в протокола. Всъщност Сантяго Насар не беше там по времето, когато близнаците казаха, че отишли да го потърсят, защото бяхме излезли да правим серенади, но във всеки случай не е вярно, че те са ходили там. „Никога нямаше да излязат оттук“ — ми каза Мария Алехандрина Сервантес и защото много добре я познавах, изобщо не се усъмних в думите ѝ. Братята отишли да го чакат в заведението на Клотилде

Армента, откъдето знаели, че ще мине половината село, но не и Сантяго Насар. „Това бе единственото отворено заведение“ — заявили те пред следователя. „Рано или късно трябваше да излезе оттам“ — ми казаха, след като бяха оправдани. Но всеки знаеше, че главната врата на къщата на Пласида Линеро е затворена с резе отвътре дори през деня и че Сантяго Насар винаги носи със себе си ключовете от задния вход. Той наистина влязъл оттам, когато се прибирал в къщи, а близнаците Викарио го чакали повече от час от другата страна и ако след това, когато отивал да посрещне епископа, излязъл през вратата към площада, то е било по толкова необяснима причина, че и сам следователят не е могъл да я проумее.

Никога не е имало по-предизвестена смърт. След като сестрата им казала името, близнаците Викарио минали през килера на кочината, където държал касапските инструменти, и избрали двата най-хубави ножа — единия за разрязване, дълъг десет инча и широк два и половина, а другия за чистене, дълъг седем инча и широк един и половина. Увили ги в парцали и отишли да ги наточат на месарския пазар, където някои дюкянчета започвали вече да отварят. Първите купувачи били малко, но двацет и двама души заявили, че чули какво са казали, и всички потвърдили единодушно, че според тях единственото намерение на близнаците било да бъдат чути. Фаустино Сантос, касапин и техен приятел, ги видял да влизат в три и двацет, тъкмо когато разтягал тезгяха, и не разбрал защо идват в понеделник, толкова рано, все още със сватбените дрехи от тъмно сукно. Бил свикнал да ги вижда в петък, малко по-късно, и с кожените престилки, които си слагали за работа. „Помислих, че са толкова пияни — каза ми Фаустино Сантос, — че са объркали не само часа, но и деня. Припомних им, че е понеделник.“

— Кой не знае, че е понеделник, глупако — отвърнал му незлобиво Пабло Викарио. — Идваме само да наточим ножовете.

Наточили ги на точилото, както правели това всякога — Педро държал двата ножа и ги редувал на бруса, а Пабло въртял ръчката. Междувременно обсъждали великолепието на сватбата с другите касапи. Някои се оплакали, че не получили по парче от сватбената торта, макар че били другари по занаят, и братята им обещали да им го изпратят по-късно. Накрая сложили ножовете да пропеят на шмиргела, а Пабло вдигнал своя към лампата, та стоманата да засвятка.

— Отиваме да убием Сантяго Насар — казал той.

Те се ползвали с името на толкова почитени хора, че никой не им обърнал внимание. „Помислихме, че са пиянски приказки“ — заявили някои касапи, също както и Виктория Гусман, и толкова други хора, които ги видели след това. По-късно веднъж запитах касапите дали занаятът им не предразполага към убиването на човешко същество. Те възразиха: „Когато човек коли животно, не смее да го гледа в очите.“ Един от тях ми каза, че не можел да яде месо от животно, което сам е заклал. Друг ми каза, че не би могъл да убие крава, която е познавал преди това, а още по-малко, ако е пил от млякото ѝ. Напомних им, че братята Викарио са колели прасетата, които сами са угоявали, и че са ги познавали така добре, че ги различавали по имена. „Вярно е — каза ми един от тях, — но забележете, че не им слагаха имена на хора, а на цветя.“ Фаустино Сантос единствен доловил капка истина в заплахата на Пабло Викарио и го попитал на шега защо им е потрябвало да убиват Сантяго Насар, след като има толкова богаташи, които заслужават да умрат преди него.

— Сантяго Насар знае защо — му отвърнал Педро Викарио.

Фаустино Сантос ми каза, че продължил да се съмнява, и казал това на един полицай, който минал оттам малко по-късно, за да купи половин кило чер дроб за закуската на кмета. Полицаят, както е отбелязано в протокола, се казвал Леандро Порной и умрял на следващата година, намушкан от бик в шията по време на патронния празник. Така че не можах изобщо да говоря с него, но Клотилде Армента потвърди, че той бил първият човек, който влязъл в магазина ѝ, след като близнаците Викарио седнали там да чакат.

Клотилде Армента тъкмо заместила мъжа си на тезгяха. Така правели винаги. Продавали мляко рано сутринта и хранителни стоки през деня, а след шест часа следобед заведението ставало кръчма. Клотилде Армента отваряла в три и половина призори. Мъжът ѝ, добродушният дон Рохелио де ла Флор, обслужвал кръчмата, докато я затворят. Но през онази нощ имало толкова много клиенти, които се отбивали след сватбения гуляй, че той си легнал едва след три, без изобщо да затваря, а Клотилде Армента станала по-рано от обикновено, защото искала да продаде млякото преди пристигането на епископа.

Братята Викарио влезли в четири и десет. По това време се продавали само хранителни стоки, но Клотилде Армента им продала бутилка тръстикова ракия не само защото ги уважавала, но и защото била много благодарна за парчето сватбена торта, което ѝ изпратили. Те изгълтали цялата бутилка на две огромна глътки, но си останали вдървени. „Бяха толкова шашнати — ми каза Клотилде Армента, — че вече не можеше да им подейства и бензин.“ После си свалили сукнените сака, окачили ги много внимателно на облегалките на столовете и поискали още една бутилка. Ризите им били покрити с петна от засъхнала пот, а наболата брада им придавала див вид. Втората бутилка изпили по-бавно, седнали, без да откъсват очи от къщата на Пласида Линеро на отсрещния тротоар, чиито прозорци били тъмни. Най-големият прозорец към балкона бил на стаята на Сантяго Насар. Педро Викарио попитал Клотилде Армента дали е виждала светлина в тоя прозорец, а тя отвърнала, че не е, но въпросът ѝ се сторил особен.

— Случило ли му се е нещо? — попитала тя.

— Нищо — отвърнал ѝ Педро Викарио. — Просто го търсим, за да го убием.

Отговорът дошъл толкова непринудено, че тя не могла да го приеме за сериозен. Забелязала обаче, че близнаците носят два касапски ножа, увити в кухненски кърпи.

— А мога ли да знам защо искате да го убиете толкова рано? — запитала тя.

— Той знае защо — отвърнал Педро Викарио.

Клотилде Армента се вгледала в тях сериозно. Познавала ги толкова добре, че можела да ги различава, особено откакто Педро Викарио се върнал от казармата. „Приличаха на деца“ — каза ми тя. И тази мисъл я уплашила, защото винаги смятала, че само децата са способни на всичко. Така че тя приготвила и останалите съдове с млякото и отишла да събуди мъжа си, за да му разкаже какво става в магазина. Дон Рохелио де ла Флор я слушал полусънен.

— Не ставай глупава — казал ѝ той. — Тия двамата не могат да убият никого, а още по-малко богаташ.

Когато Клотилде Армента се върнала в магазина, близнаците разговаряли с полицаия Леандро Порной, който влязъл да вземе млякото на кмета. Тя не чула какво си говорят, но по начина, по който той

погледнал ножовете на излизане, предположила, че са му казали нещо за намеренията си.

Полковник Ласаро Апонте станал малко преди четири. Тъкмо свършвал да се бръсне, когато полицаят Леандро Порной му разкрил намеренията на братята Викарио. Кметът бил предотвратил толкова кавги между приятели предишната вечер, че никак не се разбързал. Облякъл се спокойно, няколко пъти преправил възела на вратовръзката пеперудка, докато станал идеален, после окачил на врата си стихара на Конгрегацията на Мария по случай посрещането на епископа. Докато закусвал яхнията от чер дроб с кръгчета лук, жена му, много възбудена, му разправила, че Баярдо Сан Роман е върнал Анхела Викарио, но той не го приел така драматично.

— Боже мой! — присмял се кметът. — Какво ли ще си помисли епископът?

Все пак, преди да свърши закуската, той си спомнил какво му казал полицаят, съпоставил двете новини и веднага установил, че си пасват като две части от една и съща мозайка. Тогава тръгнал към площада по улицата край новото пристанище, където къщите започвали да се оживяват заради пристигането на епископа. „Спомням си съвсем точно, че приближаваше пет и започваше да вали“ — ми каза полковник Ласаро Апонте. Трима души го спрели по пътя, за да му съобщят поверително, че братята Викарио чакат Сантяго Насар, за да го убият, но само един от тримата му кавал къде са.

Заварил ги в магазина на Клотилде Армента. „Когато ги видях, си рекох, че всичко е чисто самохвалство — ми каза със свойствената си логика, — защото не бяха толкова пияни, колкото мислех.“ Дори не ги разпитал за намеренията им, а прибрал ножовете и ги пратил да спят. Отнесъл се с тях със същата снизходителност, с която отминал и тревогата на жена си.

— Представете си — им казал — какво ще си каже епископът, ако ви види в такъв вид!

Те си отишли. Клотилде Армента останала разочарована от безгрижието на кмета, защото мислела, че трябва да арестува близнаците, докато истината се изясни. Полковник Апонте ѝ показал ножовете като неоспорим аргумент.

— Вече не могат да убият никого — рекъл той.

— Не е за това — казала Клотилде Армента. — А за да избавите тези клетки момчета от ужасното задължение, което се е стоварило на плещите им.

Защото тя предусетила интуитивно истината. Била сигурна, че братята Викарио желаят не толкова да изпълнят присъдата, колкото да срещнат някого, който да им направи добрината да ги спре. Но полковник Апонте бил в мир със себе си.

— Никой не може да бъде задържан само заради подозрения — казал той. — Сега остава да се предупреди Сантяго Насар и всичко е наред.

Клотилде Армента все повтаряше, че възпълната фигура на полковник Апонте ѝ вдъхвала чувството, че е нещастен, докато аз, напротив, го помнех като щастлив човек, макар и малко объркан от самотното практикуване на спиритизма, който бе изучил задочно. Поведението му онзи понеделник бе окончателно доказателство за неговото лекомислие. Истината е, че той не се сетил вече за Сантяго Насар чак докато го видял на пристанището и тогава се поздравил за правилно взетото решение.

Братята Викарио разказали за намеренията си на повече от дванайсет души, които влезли в магазина да купят мляко, а те от своя страна разнесли вестта из цялото село още преди шест часа. На Клотилде Армента ѝ се струвало невъзможно в отсрещната къща да не са научили. Мислела, че Сантяго Насар не е там, защото не видяла да светва лампата в стаята му, затова помолила всички, които успяла, да го предупредят, щом го срещнат. Предала да съобщят дори на отец Амадор чрез послушницата, която ходила да купи мляко за монахините. След четири часа, когато забелязала светлина в кухнята на Пласида Линеро, предупредила и Виктория Гусман чрез просякинята, на която всеки ден давала малко мляко. Когато епископският параход изревал, почти всички в селото били будни, за да го посрещнат, и малцина бяхме онези, които не знаехме, че близнаците Викарио причакват Сантяго Насар, за да го убият, освен дето бяха всеизвестни и подбудите с всички подробности.

Клотилде Армента още не била продала млякото, когато братята Викарио се върнали с други два ножа, увити във вестници. Единият бил за разрязване на месо, с дебело ръждясало острие, дванайсет инча дълго и три инча широко; направил го сам Педро Викарио от

дърводелски трион по времето, когато заради войната още не се внасяли немски ножове. Другият бил по-къс, но широк и извит. Следователят го е нарисувал в протокола, може би защото не е могъл да го опише, като отбелязва само, че приличал на миниатюрен ятаган. С тези ножове било извършено престъплението; и двата били груби и много изхабени.

Фаустино Сантос не могъл да разбере какво е станало. „Дойдоха отново да наточат ножовете — ми каза — и пак изкрещяха, та да ги чуят, че щели да изкормят Сантяго Насар, затова реших, че си правят майтап, а и не се загледах в ножовете и помислих, че са същите.“ Клотилде Армента обаче, още щом ги видяла да влизат, забелязала, че вече не са толкова решителни колкото първия път.

Всъщност те вече имали и първото разногласие. Братята не само бяха много по-различни отвътре, отколкото изглеждаха отвън, но и при извънредни обстоятелства проявяваха съвсем противоположен нрав. Ние, техните приятели, го бяхме забелязали още в началното училище. Пабло Викарио беше шест минути по-голям от брат си и бе помечтателен и решителен като юноша. Педро Викарио винаги ми се е струвал по-сантиментален и тъкмо поради това — по-властен. Те заедно се явиха на военен преглед, когато бяха на двацет години, и Пабло Викарио бе освободен, за да поеме грижата за семейството. Педро Викарио изкара единайсетмесечната военна служба в патрула за опазване на обществения ред. Дисциплината във войската, утежнена от страха от смъртта, затвърди предразположението му да командва и навика да решава вместо брат си. Върна се с трипер като истински сержант и той се оказа по-силен и от най-крутите мерки на военната медицина, както и от инжекциите с арсеник и промивките с перманганат на доктор Дионисио Игуаран. Едва в затвора успели да го излекуват. Ние, приятелите им, бяхме единодушни, че Пабло Викарио неочаквано придоби някаква странна зависимост от своя по-малък брат, след като Педро Викарио се върна с казармена душа и с новия навик да си запретва ризата и да показва на всеки срещнат белега от куршум на лявата си страна. Той стигна дори дотам да изпитва нещо като благоговение пред трипера на голям мъж, който брат му излагаше на показ, сякаш беше военно отличие.

Педро Викарио, по собствените му изявления, бил този, който взел решението да убият Сантяго Насар, и отначало брат му просто го

последвал. Но пак той бил оня, който сметнал, че задачата им е изпълнена, след като кметът ги разоръжил. Тъкмо тогава Пабло Викарио поел командването в свои ръце. Нито единият, нито другият не споменали нищо за тези разногласия в отделните си изявления пред следователя. Но Пабло Викарио няколко пъти ми повтори, че не му било лесно да убеди брат си да вземат последното решение. Педро може наистина да е бил обзет от краткотраен страх — факт е, че докато Пабло Викарио влязъл сам в кочината да вземе другите два ножа, братът агонизирал при всяка капка, докато се опитвал да се изпикае под тамариндите. „Брат ми никога не разбра какво значи това — ми каза Педро Викарио по време на единствения ни разговор. — Все едно, че пикаеш стъкло на прах.“ Пабло Викарио го заварил все още да прегръща дървото, когато се върнал с ножовете. „Беше облян в студена пот от болка — каза ми той — и се опита да ми каже аз да вървя сам, защото той не бил в състояние да убие когото и да било.“ Седнал на един от дърводелските тезгяхи, наредени под дърветата за сватбения гуляй, със смъкнат до коленете панталон. „Близо половин час загуби да смени марлята, с която си беше увил члена“ — ми каза Пабло Викарио. В действителност не се забавил повече от десет минути, но то било нещо толкова необяснимо, толкова загадъчно за Пабло Викарио, че той го изтълкувал като нова хитрост на брат си, за да си загубят времето до разсъмване. Затова му пъкнал ножа в ръката и почти насила го помъкнал да вървят да отмъстят за изгубената чест на сестра си.

— Няма друг изход — казал му той, — все едно, че вече сме го извършили.

Излезли през вратата откъм кочината, без да крият ножовете, а от дворовете ги следвал кучешки лай. Започвало да се развиделява. „Не валеше“ — спомняше си Пабло Викарио. „Напротив — припомни си Педро, — духаше вятър от морето и звездите още можеха да се преброят с пръст.“ По това време новината вече се знаела от всички и Ортенсия Бауте отворила вратата тъкмо когато те минавали край дома ѝ, та тя била първата, която плакала за Сантяго Насар. „Помислих, че вече са го убили — ми каза тя, — защото видях ножовете на светлината на уличния фенер и ми се стори, че от тях капе кръв.“ Една от малкото отворени къщи на тази задънена улица била на Пруденсия Котес, годеницата на Пабло Викарио. Винаги, когато по това време минавали оттам, и особено в петък, когато отивали на пазара,

близнаците се отбивали у тях да изпият първото сутрешно кафе. Те бутнали дворната врата, следвани от кучетата, които ги разпознали в предутринния полумрак, и поздравили майката на Пруденсия Котес в кухнята. Кафето още не било готово.

— Ще го оставим за после — казал Пабло Викарио, — сега бързаме.

— Разбирам, синко — казала тя. — Честта не чака.

Но все пак почакали, и тогава пък Педро Викарио си помислил, че брат му нарочно се бави. Докато пиели кафето, Пруденсия Котес, вече зряла девойка, влязла в кухнята с руло вестници, за да подкладе огъня в огнището. „Знаех какво са намислили — каза ми тя, — и не само че го одобрявах, но и никога нямаше да се омъжа за него, ако не беше постъпил като мъж.“ Преди да излязат от кухнята, Пабло Викарио взел от нея две връзки вестници и дал едната на брат си, за да увият ножовете. Пруденсия Котес останала да чака в кухнята, докато те излезли през дворната врата, и продължила да чака цели три години, без нито един миг на отчаяние, докато Пабло Викарио излязъл от затвора и станал неин съпруг за цял живот.

— Пазете се — казала им тя.

Така че Клотилде Армента имала основание, когато ѝ се сторило, че близнаците вече не са толкова решителни, колкото преди, и им поднесла бутилка силна домашна ракия с надеждата да ги обезсърчи. „Този ден разбрах — каза ми тя — колко сме самотни жените на тоя свят!“ Педро Викарио я помолил да му услужи с приборите за бръснене на мъжа ѝ и тя му донесла четката, сапуна, стенното огледалце и самобръсначките с ново ножче, но той се обръснал с ножа за разрязване на месо. Клотилде Армента си помислила, че това е връх на мъжко перчене. „Приличаше на наемен убиец от някой филм“ — каза ми тя. Той обаче ми обясни по-късно, и това беше вярно, че в казармата свикнал да се бръсне с бръснач и вече не можел друго. Брат му, от своя страна, се избръснал по-скромно с дадената назаем самобръсначка на дон Рохелио де ла Флор. Накрая изпили безмълвно и много бавно бутилката, наблюдавайки с отвлечения израз на недоспалите тъмния прозорец на отсрещната къща, докато в магазина влизали клиенти, за да купят мляко, без да имат нужда, или да попитат за хранителни стоки, които не съществуват, а всъщност за да видят вярно ли е, че братята причакват Сантяго Насар, за да го убият.

Близнаците Викарио нямаше да видят този прозорец осветен. Сантяго Насар се бе прибрал у дома си в четири и двајсет, но не му се наложило да пали лампата, за да стигне до стаята си, защото крушката на стълбите светела цяла нощ. Легнал в тъмното, без да си сваля дрехите, защото можел да спи само един час, и така го заварила Виктория Гусман, когато се качила да го събуди, за да иде да посрещне епископа. Ние бяхме заедно в дома на Мария Алехандрина Сервантес до малко след три, когато тя лично изпрати музикантите и угаси светлините в двора за танци, за да могат мулатките за удоволствие да си легнат сами и да си починат. От три дни и три ноци те работеха без почивка; първо бяха обслужили тайно почетните гости, а после, без заобикалки и при отворени врати, всички нас, които още не искахме да се приберем след сватбения гуляй. Мария Алехандрина Сервантес, за която казахме, че ще заспи един-единствен път, и то като умре, беше най-изтънчената и най-нежната жена, която някога съм познавал, най-отзивчивата в леглото, но и най-строгата. Беше се родила и израсла тук и тук живееше, в къща с отворени врати и няколко стаи под наем, с огромен двор за танци, който се осветяваше с фенери от тиква, купени из китайските пазари в Парамарибо^[1]. Тя беше жената, която отне девствеността на моето поколение. Научи ни на много повече неща, отколкото би трябвало да научим, но най-вече ни научи, че няма потъжно място в живота от едно празно легло. Сантяго Насар си изгуби ума още първия път, когато я видя. Аз го предупредих: „Сокол захване ли се с дива чапла, опасност го чака.“ Но той не се вслуша в думите ми, омаян от химерните песни на Мария Алехандрина Сервантес. Тя бе неговата дива страст, неговата учителка по сълзи на петнайсет години, до мига, когато Ибрахим Насар го измъкна от леглото ѝ с ремък в ръка и го затвори за повече от година в „Дивино ростро“. Оттогава ги свързваше дълбока обич, но вече без смута на любовта, и тя толкова го уважаваше, че никога после не легна с друг, ако той се намираще в дома. През онази последна ваканция тя ни отпращаше рано под невероятния предлог, че е уморена, но не залостваше вратата и оставаше една запалена лампа в коридора, за да мога тайно да се върна.

Сантяго Насар притежаваше необикновената дарба да маскира хората до неузнаваемост и любимото му развлечение беше да променя външността на мулатките. Ровеше в гардеробите на едни, за да облича

с техните дрехи други, и накрая всички се чувстваха не тези, които бяха, а тези, които не бяха. Веднъж една от тях се видя като толкова сполучливо копие на друга, че избухна в плач. „Почувствах се като излязла от огледалото“ — каза. Но оная нощ Мария Алехандрина Сервантес не позволи на Сантяго Насар да си достави удоволствие за последен път с уменията си на превъплътител и използва толкова глупав претекст за това, че лошият привкус от оня спомен вгорчи завинаги живота ѝ. И така, ние отведохме с нас музикантите, за да правим серенади, и продължихме веселбата, докато близнаците Викарио чакаха Сантяго Насар, за да го убият. Тъкмо на него, някъде към четири часа, му хрумна да се качи на хълма на вдовеца Ксиус и да направим серенада на младоженците.

Пяхме под прозорците, дори хвърляхме ракети и фишеци в градината, но не усетихме никакъв признак на живот в къщата. Не ни мина през ума, че може да няма никого, защото новият автомобил стоеше пред вратата, все още със свален гюрук, с атлазените панделки и букетчетата изкуствени портокалови цветчета, окачени за тържеството. Брат ми Луис Енрике, който тогава свиреше на китара като професионалист, импровизира в чест на младоженците песен за новобрачните недоразумения. Дотогава не беше валяло. Дори напротив, луната беше грейнала наред небето, въздухът беше прозрачен, а в края на дерето блещукаха множеството светлинки от блуждаещите огънове на гробището. От другата страна се виждаха банановите насаждения, сини под луната, тъжните тресавища и фосфоресциращата ивица на Карибско море на хоризонта. Сантяго Насар посочи една мигаща светлина в морето и ни каза, че това било блуждаещата душа на кораб с роби, който потънал заедно с товара си от сенегалски негри срещу широкия залив на Картагена. Не би могло да се помисли, че го измъчват угризения на съвестта, макар тогава да не знаеше, че мимолетният брачен живот на Анхела Викарио е свършил преди два часа. Баярдо Сан Роман я бе отвел пеша в къщата на родителите ѝ, за да не би шумът от мотора да разнесе преждевременно вестта за нещастieto му, и тогава вече е седял сам, на тъмно, в щастливата къща на вдовеца Ксиус.

Когато слязохме от хълма, брат ми ни предложи да закусим пържена риба в гостилницата на пазара, но Сантяго Насар отказа, защото искал да поспи един час преди пристигането на епископа.

Тръгна си с Кристо Бедоя по брега на реката, заобикаляйки бедняшките колиби край старото пристанище, в които започваха да палят лампите, а преди да завие зад ъгъла, ни помахаша с ръка за довиждане. Тогава го видяхме за последен път.

Кристо Бедоя, с когото се уговорил да се срещне по-късно на пристанището, го изпратил до задния вход на дома му. Кучетата се разлаяли по навик, когато го усетили да влиза, но той ги укротил в полумрака, като раздрънкал връзката ключове. Виктория Гусман гледала кафето на огнището, когато той минал през кухнята за вътрешността на къщата.

— Сантяго — повикала го тя, — кафето е почти готово.

Сантяго Насар отвърнал, че ще го изпие по-късно, и я помолил да каже на Дивина Флор да го събуди в пет и половина и да му занесе чифт чисти дрехи като тези, които носел. Миг след като той се качил да си легне, Виктория Гусман научила от просякинята какво е предала Клотилде Армента. В пет и половина тя изпълнила нареждането да го събуди, но не изпратила Дивина Флор, а сама се качила в спалнята с ленените дрехи в ръце, защото използвала всеки възможен случай да предпази дъщеря си от лапите на господаря.

Мария Алехандрина Сервантес не бе залостила вратата на къщата. Сбогувах се с брат си, прекосих коридора, където спяха котките на мулатките, скупчени между лалетата, и без да чукам, бутнах вратата на спалнята. Вътре беше тъмно, но още щом влязох, долових мириса на топла жена и видях очите ѝ на будна тигрица, след това вече нищо не помня, докато не чух да бият камбаните.

На път за в къщи брат ми влязъл да купи цигари в магазина на Клотилде Армента. Беше пил толкова много, че спомените му за оная среща винаги бяха доста смътни, и все пак не можеше да забрави смъртоносната глътка алкохол, която му предложил Педро Викарио. „Беше като огън“ — ми каза той. Пабло Викарио, който задрямвал, се стреснал, щом го усетил да влиза, и му показал ножа.

— Ще убием Сантяго Насар — му казал той.

Брат ми не помнеше това. „Но дори да го помнех, нямаше да повярвам — ми е казал много пъти. — На кого, по дяволите, би могло да му хрумне, че близнаците ще тръгнат да убиват някого, и то с нож за колене на прасета!“ После го попитали къде е Сантяго Насар, защото ги били видели заедно, но брат ми не помнеше какво е отговорил. Като

го чули обаче, Клотилде Армента и братята Викарио толкова се изумили, че после го отбелязали в изявленията си в протокола. Според тях брат ми казал: „Сантяго Насар е мъртъв.“ След това благословил всички като епископ, препънал се в прага на вратата и излязъл, залитайки. На площада се разминал с отец Амадор. Отивал към пристанището, облечен в расото за богослужение, следван от един помощник, който биел камбанката, и от няколко послушници, които носели олтара за литургията на открито в чест на епископа. Като ги видели да минават, братята Викарио се прекръстили.

Клотилде Армента ми разказа, че вече загубила всякаква надежда, след като свещеникът минал с безразличие край къщата на Сантяго Насар. „Помислих, че не са му предали думите ми“ — каза тя. Отец Амадор ми призна обаче, много години след това, вече откъснат от света в мрачния приют в Калафел, че действително получил известието на Клотилде Армента, както и други, много по-категорични твърдения, докато се готвел да иде на пристанището. „Истината е, че не знаех как да постъпя — ми каза той. — Първо си помислих, че това не е моя работа, а на полицията, но после реших да кажа нещо пътем на Пласида Линеро.“ Когато прекосявал площада обаче, напълно забравил за това. „Трябва да ме разберете — ми каза той. — Точно в тоя злочастен ден пристигаше епископът.“ В мига на престъплението се почувствал толкова отчаян и толкова възмутен от себе си, че не му хрумнало нищо друго, освен да нареди да бият камбаната като за пожар.

Брат ми Луис Енрике влязъл у дома през кухненската врата, която майка ми не залостваше, за да не ни усети баща ми кога се прибираме. Отишъл в банята, преди да си легне, но заспал седнал на клозетната чиния и когато брат ми Хайме станал, за да иде на училище, го заварил проснат по очи на плочите, а освен това си пеел насън. Сестра ми монахинята, която нямало да ходи да посреща епископа, защото била много махмурлия, не успяла да го събуди. „Беше пет часа, когато отидох в банята“ — ми каза тя. По-късно, когато сестра ми Маргот влязла да се изкъпе, за да иде на пристанището, успяла някак си да го замъкне в стаята. Потънал в съня, той, без да се разбуди, чул първия рев на епископския параход. След това спал дълбоко, капнал от гуляя, докато сестра ми монахинята не

влязла в стаята, навличайки набързо расото си, и не го събудила с безумния си вик:

— Убиха Сантяго Насар!

[1] Столица и пристанище на Холандска Гвиана — бел. пр. ↑

Жестоките удари с нож бяха като въведение към безмилостната аутопсия, която отец Кармен Амадор бе принуден да извърши поради отсъствието на доктор Дионисио Игуаран. „Сякаш отново го убивахме, след като вече беше умрял — ми каза някогашният енорийски свещеник в уединението си в Калафел. — Но това беше заповед на кмета, а заповедите на оня дивак, колкото и да бяха тъпи, трябваше да се изпълняват.“ Той не беше съвсем прав. Сред суматохата в оня нелеп понеделник полковник Апонте провел спешен разговор по телеграфа с губернатора на провинцията и той го упълномощил да поеме следствието, докато изпратят съдия-следовател. Преди да стане кмет, полковникът е бил офицер в армията и нямаше никакъв опит по въпросите на правосъдието, а беше прекалено самонадеян, за да попита някого, който би могъл да знае откъде трябва да се почне. Първото, което го разтревожило, било аутопсията. Кристо Бедоя, който беше студент по медицина, бил освободен от това задължение като близък приятел на Сантяго Насар. На кмета му хрумнало, че тялото би могло да се замрази, докато се върне доктор Дионисио Игуаран, но не намерили толкова голям хладилник, а единственият подходящ на пазара не работел. Тялото, изложено в средата на салона, за да го видят всички, бе поставено върху желязно походно легло, докато му направят скъп ковчег. Бяха донесли вентилаторите от спалните и още няколко от съседните къщи, но имаше толкова много хора, които искаха да видят убития, че трябваше да разместят мебелите и да махнат клетките и саксиите с папрат, и въпреки това горещината беше нетърпима. А и кучетата, възбудени от миризмата на смъртта, увеличаваха суматохата. Не бяха престанали да вият, откакто влязох в къщата, докато Сантяго Насар още агонизираше в кухнята, и заварих Дивина Флор да реве с глас и да ги пъди с един кол.

— Помогни ми — извика ми тя, — налитат да изядат червата.

Затворихме ги с катинар в кошарата. Пласида Линеро нареди покъсно да ги отведат някъде далече, докато свърши погребението. Но към пладне — никой не разбра как — те се измъкнаха и нахълтаха като побеснели в къщата. За първи път Пласида Линеро изгуби хладнокръвие.

— Тези противни псета! — извика тя. — Да ги убият! Заповедта бе изпълнена незабавно и къщата отново потъна в тишина. Дотогава нямаше никаква опасност за състоянието на трупа. Лицето бе останало

невредимо, със същото онова изражение, което имаше, когато пееше, а Кристо Бедоя бе напъхал червата на мястото им и го бе превързал с пояс от ленено платно. Въпреки това следобед от раните започна да се отделя течност с цвят на сироп и привлече мухите, а около устата му се появи мораво петно, което много бавно, като сянката на облак във вода, се разнесе чак до корена на косите. Лицето, което винаги бе добродушно, придоби зло изражение и майка му го покри с кърпа. Тогава полковник Апонте разбра, че не бива повече да се чака, и нареди на отец Амадор да направи аутопсията. „По-лошо щеше да е, ако трябваше да го изровим след една седмица“ — каза той. Свещеникът беше следвал медицина и хирургия в Саламанка, но влязъл в семинарията, преди да се дипломира, и дори кметът знаеше, че тази аутопсия не е валидна. Въпреки това нареди да бъде направена.

Беше истинска касапница и стана в училището с помощта на аптекаря, който водеше протокола, и един студент по медицина първа година, дошъл за ваканцията. Разполагаха само с някои хирургически инструменти, а останалите бяха занаятчийски. Но като се изключат уврежданията по тялото, заключението на отец Амадор изглеждаше редовно и следователят го е приложил към протокола като ценно.

Седем от многобройните рани били смъртоносни. Черният дроб бил почти разкъсан от двата силни удара, нанесени в предната част. В стомаха имало четири прореза, единият от които толкова дълбок, че го пробил целия и увредил панкреаса. Имало други шест по-малки дупки в дебелото черво и многобройни рани по тънките черва. Единственият удар, нанесен в гърба, на височината на третия поясен прешлен, пробил десния му бъбрек. Коремната кухина била пълна с големи съсиреци кръв, а сред чревното съдържание и фекалиите се появил златният медальон, който Сантяго Насар глътнал, когато бил четиригодишен. В гръдния кош имало две перфорации — едната във второто дясно междуребрие, която засегнала белия дроб, а втората била съвсем близо до лявата мишница. Имал още шест по-малки рани по ръцете, под и над лактите, и два хоризонтални разреза — един на дясното бедро и друг на коремните мускули. Имал дълбока рана на дланта на дясната ръка. В заключението се казваше: „Приличаше на раната на Разпнатия.“ Мозъчната маса тежала шестдесет грама повече отколкото на нормален англичанин и отец Амадор отбеляза в заключението, че Сантяго Насар бил високо интелигентен и би могъл

да има блестящо бъдеще. В последния пасаж обаче отбелязал наличието на хипертрофия на черния дроб, която отдавал на недобре излекуван хепатит. „Значи — каза ми той, — все пак не му оставаше много да живее.“ Доктор Дионисио Игуаран, който действително бе лекувал Сантяго Насар от хепатит, когато е бил на дванайсет години, си спомняше с възмущение за тази аутопсия. „Толкова тъп може да е само поп — каза ми той. — Никога не успях да му втълпя, че ние, жителите на тропиците, имаме по-голям черен дроб от испанците.“ Документът заключаваше, че смъртта е била причинена от силен кръвоизлив, предизвикан от някоя от седемте по-големи рани.

Върнаха ни съвсем друго тяло. Половината череп бе счупен при трепанацията, а красивото му лице, което смъртта бе пожала, бе като чуждо. Освен това свещеникът изтръгнал из корен разкъсаните черва, но накрая не знаел какво да ги прави, благословил ги ядосано и ги хвърлил в кофата за смет. И на последните зяпачи, които надничали през прозорците на училището, любопитството им се изпарило, помощникът припаднал, а полковник Ласаро Апонте, който през живота си бе видял и извършил не една касапница, оттогава освен спиритист стана и вегетарианец. Изкорменото тяло, натъпкано с парцали и негасена вар и зашито нескопосно с грубо влакно и дебели игли за шиене на чували, едва не се разпадна, когато го положихме в новия ковчег, обвит отвътре с коприна. „Мислех, че така ще се запази за по-дълго време“ — ми каза отец Амадор. Стана тъкмо обратното — трябваше да го погребем набързо призори, защото беше в толкова лошо състояние, че не можеше повече да се търпи вътре в къщи.

Разпукваше зората на един мрачен вторник. Нямах смелост да спя сам след тягостния ден и бутнах вратата в дома на Мария Алехандрина Сервантес — за всеки случай, ако не беше сложила резето. Тиквените фенери по дърветата бяха запалени, а в двора за танци горяха огньовете от цепеници, над тях димяха големи тенджери, в които мулатките боядисваха в черно пъстрите си дрехи. Заварих Мария Алехандрина Сервантес будна, както винаги призори, и съвсем гола, както винаги, когато нямаше чужди хора в къщи. Беше седнала по турски върху царското си ложе, пред истинско вавилонско блюдо — телешки котлети, варена кокошка, свинско филе и гарнитура от банани и зеленчуци, които щяха да стигнат за петима. Да яде без мярка винаги е бил единственият ѝ начин да плаче и никога не я бях виждал да го

прави с такова отчаяние. Излегнах се до нея, облечен, почти без да продумам, като плачех и аз по моему. Мислех за жестоката съдба на Сантяго Насар, която го бе лишила от двайсет години щастие не само със смъртта, но и с обезобразеното тяло, с неговото разкъсване и унищожение. Сънувах, че някаква жена влиза в стаята с момиченце на ръце, а то гризе, без да си поеме дъх, и полусдъвканите зърна царица падат в пазвата ѝ. Жената ми казва: „Тя дъвче през куп за грош, едно сдъвче, друго изпусне.“ Изведнъж усетих тръпнещите пръсти, които разкопчавах ризата ми, и усетих опасния дъх на звяра на любовта, излегнат зад гърба ми, и почувствах, че потъвам в сладостните подвижни пясъци на нежността. Но тя рязко спря, покашля се някъде много отдалече и се изплъзна от живота ми.

— Не мога — каза, — миришеш ми на него.

И не бях само аз. Всичко продължи да мирише на Сантяго Насар в оня ден. Братята Викарио усетили миризмата в килията, където ги затворил кметът, докато му наредят какво да прави с тях. „Колкото и да се търках със сапун и кълчища, не можах да премахна миризмата“ — ми каза Педро Викарио. От три нощи не били спали, но не могли да си починат, защото, щом се унасяли, отново извършвали престъплението. Като се опитваше да ми обясни състоянието си в оня далечен и безкраен ден, вече остарелият Пабло Викарио ми каза съвсем простичко: „Като че ли бях буден два пъти.“ Този израз ме накара да си помисля, че за тях в килията най-непоносимо е било ясното съзнание.

Помещението бе три метра дълго, имаше много високо прозорче с желязна решетка, портативен нужник, леген и кана за миене и две зидани легла, покрити с рогозки. Полковник Апонте, по чиито указания бе построено, казваше, че по-удобен хотел не е съществувал. Брат ми Луис Енрике бе на същото мнение, защото една нощ го бяха задържали при свада между музиканти и кметът разреши по милост една от мулатките да му прави компания. Може би братята Викарио са си помислили същото в осем сутринта, когато се видели на безопасно разстояние от арабите. В този миг ги е крепяла мисълта, че са изпълнили дълга си, и единствената им тревога била упоритата миризма. Поискали много вода, домашен сапун и кълчища и измили кръвта от ръцете и лицата си, после си изпрали и ризите, но пак не могли да се успокоят. Педро Викарио поискал да му донесат

дезинфектиращите и диуретичните средства, както и руло стерилна марля, за да си смени превръзката, и успял да уринира два пъти сутринта. Положението му обаче толкова се влошило с напредването на деня, че миризмата останала на втори план. В два часа следобед, когато биха могли да изпаднат в унес от жегата, Педро Викарио бил толкова уморен, че не можел да лежи в леглото, от тая умора и краката не го държали. Болката в слабините стигала до врата му, не можел да пикае и имал ужасното предчувствие, че вече няма да може да заспи до края на живота си. „Останах буден единайсет месеца“ — ми каза той, а аз го познавах достатъчно добре, за да му повярвам. Не могъл да обядва. Пабло Викарио обаче хапнал по малко от всичко, което им донесли, и петнайсет минути след това ги хванало силно зловонно разстройство. В шест часа следобед, докато аутопсирали трупа на Сантяго Насар, извикали спешно кмета, защото Педро Викарио твърдял, че брат му е отровен. „Направо се изтичах — ми каза Пабло Викарио — и не можехме да се отървем от мисълта, че това е работа на турците.“ Дотогава нужникът в килията два пъти прелял, а стражарят шест пъти го водил в клозета на кметството. Там, в нужника без врата, пазен от стражаря с насочено към него оръжие, го заварил полковник Апонте, и от Пабло Викарио наистина така течало, че предположението за отрова не било изключено. Веднага обаче го отхвърлили, защото се установило, че е пил само вода и е ял от храната, изпратена им за обяд от Пура Викарио. Въпреки това кметът толкова се уплашил, че затворил задържаните у дома си със специална охрана, докато дошъл следователят и ги препратил в затвора в Риоача.

Страхът на близнаците съответстваше на душевното състояние на хората отвън. Не се отхвърляше напълно мисълта за отмъщение от страна на арабите, но на никого, с изключение на братята Викарио, не бе му хрумвало за отрова. По-скоро се предполагаше, че ще изчакат падането на нощта, за да лиснат бензин през прозорчето и да запалят задържаните вътре в килията. Но и това предположение беше доста пресилено. Арабите бяха мирни преселници, установили се по Карибското крайбрежие в началото на века, чак до най-бедните и затънтени селца, където си бяха останали, за да продават пъстроцветни парцали и панаирджийски дрънкулки. Те бяха сплотени, работливи и ревностни католици. Женеха се помежду си, внасяха си жито, развъждаха агнета в дворовете си, отглеждаха риган и патладжани и

единствената им бурна страст бяха картите. По-възрастните продължиха да говорят на селския арабски, който пренесоха от земите си и го запазиха в семействата си до второто поколение, но децата от третото поколение, с изключение на Сантяго Насар, слушаха родителите си на арабски, но им отвърщаха на испански. Така че нямаше голяма вероятност да променят изведнъж кроткия си нрав и да отмъщават за една смърт, виновници за която бихме могли да бъдем всички. Никой дори и не помисли за някакви действия от страна на роднините на Пласида Линеро, които винаги са били хора с буен нрав и пари, докато не прахосаха състоянието си; те бяха дали на света не един и не двама кръчмарски побойници, закриляни винаги от ореола на името си.

Разтревожен от слуховете, полковник Апонте посетил всички араби, къща по къща, и поне този път заключението му било правилно. Заварил ги слисани и натъжени, с траурни ленти по кандилата, а някои дори седели на пода и плачели с глас, но нито един от тях не таял намерения за мъст. Сутрешната им реакция се дължала на скорошното престъпление, а и самите участници в преследването признали, че при всички случаи щели да минат само с няколко юмука. Нещо повече — именно Сусеме Абдала, матриархалната столетница, препоръчала чудотворната отвара от цвят на страстниче и зрял пелин, която спряла разстройството на Пабло Викарио и същевременно отпустила пикочния канал на близнака му. Педро Викарио тогава се унесъл в полудрямка, а възстановилият се брат успял, най-после да заспи без угризения. Така ги заварил Пурисима Викарио в три часа призори във вторник, когато кметът я завел да се сбогува с тях.

Замина цялото семейство, включително и по-големите дъщери с мъжете си, по предложение на полковник. Апонте. Заминаха, без никой да ги усети, възползвайки се от всеобщото изтощение, докато ние, малкото будиш в оня безвъзвратен ден, погребвахме Сантяго Насар. Заминаха, докато се успокоят духовете, според думите на кмета, но не се върнаха никога вече. Пура Викарио покрила лицето на върнатата дъщеря с кърпа, за да не се видят следите от боя, и я облякла в яркочервено, за да не си помисли някой, че жалее тайния си любовник. Преди да замине, тя помолила отец Амадор да изповяда синовете ѝ в затвора, но Педро Викарио отказал и убедил и брат си, че нямало за какво да се разкайват. Останали сами, а в деня, в който ги

преместиха в Риоача, бяха толкова спокойни и убедени в правотата си, че не пожелаха да ги изведат през нощта, както бе станало със семейството им, а посред бял ден и съвсем открито. Понсио Викарио, бащата, умрял известно време след това. „Отнесе го мъката“ — ми каза Анхела Викарио. Когато близнаците били оправдани, останали в Риоача, само на един ден път от Манауре, където живеело семейството. Там отишла и Пруденсия Котес, за да се омъжи за Пабло Викарио, който научил златарския занаят в работилницата на баща си и станал добър майстор. Педро Викарио, мъж без любов и без занаят, три години след това се върнал в армията, заслужил нашивките на първи сержант, а в едно прекрасно утро патрулът му навлязъл в партизанската зона с курварски песни на уста и нищо повече не се узна за него.

За повечето хора жертвата беше една — Баярдо Сан Роман. Всички смятаха, че останалите участници в трагедията са изпълнили с чест и дори с известно величие достойната роля, която им е отредил животът. Сантяго Насар бе изкупил оскърблението, братята Викарио бяха доказали, че са мъже, а измамената сестра отново бе възвърнала честта си. Единственият, който бе изгубил всичко, бе Баярдо Сан Роман. „Горкият Баярдо“ — както го наричаха в продължение на години. Никой обаче не се бе сетил за него чак до лунното затъмнение, в събота, когато вдовецът Ксиус разказал на кмета, че видял някаква светеща птица да кръжи над бившата му къща, и помислил, че е душата на жена му, която си искала своето. Кметът се плеснал по челото, но това нямало нищо общо с видението на вдовеца.

— По дяволите! — извикал. — Съвсем забравих оня нещастник!

Той се изкачил на хълма с няколко полицаи и видял открития автомобил пред вратата на къщата, а също така и една самотна светлина в спалнята, но никой не отвърнал на виковете му. Така че насилили една от страничните врати и обходили стаите, осветени от бледото отражение на невидимата луна. „Всичко изглеждаше като под вода“ — разказа ми кметът. Баярдо Сан Роман лежал в безсъзнание на леглото, облечен така, както го видяла Пура Викарио в понеделник призори, с официалния панталон и копринената риза, но без обувки. Имало празни бутилки на пода и много други неразпечатани до леглото, но никаква следа от храна. „Последна степен на алкохолно отравяне“ — ми каза доктор Дионисио Игуаран, който бил извикан

спешно да го прегледа. Но Баярдо Сан Роман се възстановил след няколко часа и още щом дошъл на себе си, изгонил всички от къщи по най-учтивия начин, на който бил способен.

— Никой да не ме закача — казал. — Дори и татко ми с ветеранските си ташащи...

Кметът уведомил генерал Петронио Сан Роман за случилото се с тревожна телеграма, като не пропуснал да цитира и последното изречение. Генерал Сан Роман, изглежда, приел буквално волята на сина си, защото не дошъл лично, а изпратил жена си и дъщерите си с още две по-възрастни жени, които приличаха на негови сестри. Пристигнаха с товарен параход, облечени в черно от глава до пети заради нещастиято, сполетяло Баярдо Сан Роман, и с разпуснати коси. Преди да стъпят на сушата, те си свалиха обувките и прекосиха селото чак до хълма, боси в жаркия прахоляк на пладнето, като си скубеха цели кичури коса и плачеха с толкова сърцераздирателни викове, че повече приличаха на радостни възгласи. Видях ги да минават от балкона на Магдалена Оливер и помня, помислих си, че такова безнадеждно отчаяние може да е престорено само ако трябва да прикрие друг, още по-голям срам.

Полковник Ласаро Апонте ги придружи до къщата на хълма, а после се качи и доктор Дионисио Игуаран с мулето си за бърза помощ. Когато жегата понамаля, двама служители от общината свалиха Баярдо Сан Роман в хамак, окачен на прът, покрит до главата с одеяло и следван от свита оплаквачки. Магдалена Оливер помисли, че е умрял.

— Божичко! — възкликна тя. — Каква гадост!

Той отново се бе отровил с алкохол, трудно бе да се повярва, че е жив, защото дясната му ръка все се влачеше по земята; майка му я прибираше вътре в хамака, но тя отново увисваше, така че остави следа в прахта от ръба на дерето чак до палубата на парахода. Това бе последното, което ни остана от него — споменът, че е жертва.

Зарязаха къщата, както си беше. Братята ми и аз се качвахме на хълма да тършуваме из нея в нощите на гуляи, когато се връщяхме за ваканцията, и всеки път намирахме все по-малко ценни вещи в изоставените стаи. Веднъж открихме ръчното куфарче, което Анхела Викарио поискала от майка си в сватбената нощ, но не му обърнахме особено внимание. Вътре намерихме разни неща, необходими за хигиената и красотата на жената, и аз разбрах каква е била истинската

им цел едва много години по-късно, когато Анхела Викарио ми разказа на какви женски хитрости са я научили, за да измами съпруга си. Това е единствената следа, която тя остави в дома, бил неин в продължение на пет часа.

Години по-късно, когато се върнах да потърся последните веществени доказателства за тази хроника, в къщата не бе останала и следа от щастието на Йоланда Ксиус. Малко по малко бе изчезнало всичко, въпреки усърдната охрана на Ласаро Апонте, включително и гардеробът с шест огледала в цял ръст, които майсторите певци от Момпос^[1] е трябвало да сглобят вътре, защото не влизал през вратата. Отначало вдовецът Ксиус бил много доволен, защото мислел, че това е работа на жена му, която си прибира своето в отвъдния свят. Полковник Ласаро Апонте му се надсмивал. Но една вечер му хрумнало да направи спиритически сеанс, за да изясни загадката, и духът на Йоланда Ксиус потвърдил собственоръчно, че наистина си прибира вехториите от щастливите години в своя дом на смъртта. Сватбеният автомобил се разпаднал пред вратата, докато накрая останала само прогнилата каросерия. Дълги години никой нищо не узнал за собственика му. В протокола има едно негово изявление, но то е толкова кратко и условно, че изглежда скалъпено в последния момент, колкото да се спази неизбежната формалност. Единствения път, когато се опитам да разговарям с него, двайсет и три години по-късно, той ме посрещна някак враждебно и отказа да ми съобщи и най-дребното нещо, което можеше да изясни участието му в драмата. Във всеки случай дори родителите му не знаеха за него нещо повече от нас, а и нямаха и най-малка представа за какво бе дошъл в това затънтено село, като се изключи привидното намерение да се ожени за жена, която никога не бе виждал.

За Анхела Викарио, напротив, винаги научавах по нещичко откъслечно и това ме накара да си изградя идеализиран образ за нея. Сестра ми монахинята известно време обикаля из Горна Гуахира^[2], мъчейки се да покърсти последните идолопоклонници, и често се отбиваше да поговори с нея в селото, изгаряно от солената жега на Карибско море, където майка ѝ се бе опитала жива да я погребее. „Имаш поздравии от братовчедката“ — ми казваше винаги. Сестра ми Маргот, която също я посещаваше през първите години, ми разказа, че купили къща от непечени тухли с много голям двор, в който се

срещали всички ветрове, и единственият проблем там бил приливът нощем, защото клозетите преливали и сутрин намирали мятаци се риби в стаите. Всички, които я бяха видели през това време, ми казаха, че била вгълбена и работела сръчно на машината за бродирание и че в работата си намерила забрава.

Много по-късно, в един объркан за мен период, когато се опитвах да проумея нещо за себе си, като продавах енциклопедии и медицински книги из селата в Гуахира, случайно се озовах в онова замряло индианско село. На прозореца на една къща край морето в най-голямата жегга бродираше на машина жена, облечена в полутраур, с телени очила и жълтеникаво-бяла коса, а над главата ѝ бе окачена клетка с канарче, което пееше непрекъснато. Като я видях така, в идиличната рамка на прозореца, не ми се щеше да повярвам, че това е същата жена, защото не исках да приема, че животът може толкова много да прилича на долнопробна литература. Но това беше тя — Анхела Викарио, двацет и три години след драмата.

Прие ме както винаги — като далечен братовчед — и отговори на въпросите ми много разумно и с чувство за хумор. Беше толкова зряла и остроумна, та чак беше трудно човек да повярва, че е същата. Най-много ме учуди начинът, по който бе проумяла собствения си живот. След няколко минути вече не ми изглеждаше така състарена, както на пръв поглед, а почти тъй млада, както в спомените; и нямаше нищо общо с девойката, която бяха принудили да се омъжи без любов на двацет години. Майка ѝ, стигнала до старостта, без да я разбира, ме прие като нежелан призрак. Отказа да говори за миналото и за тази хроника трябваше да се задоволя само с откъслечни фрази от разговорите ѝ с майка ми и с моите спомени. Направила повече от възможното жива да погребее Анхела Викарио, но дъщерята провалила намеренията ѝ, защото никога не създавала тайнственост около нещастията си. Тъкмо обратното. Разказвала подробно всичко на всеки, който проявявал желание да я изслуша, но не и тайната, която никога нямаше да се разбули — кой, как и кога е бил истинският причинител на безчестията, защото никой не повярва, че наистина е бил Сантяго Насар.

Принадлежаха към два различни свята. Никой никога не бе ги виждал заедно, а още по-малко сами. Сантяго Насар бе прекалено високомерен, за да ѝ обърне внимание. „Твоята братовчедка

глупачката“ — ми казваше, когато я споменавах. Освен това, както казвахме тогава, той беше ястреб птичар. Ходеше сам, също като баща си, и прекършваше всяко току-що разцъфнало девойче в планината, но в селото никога не се узна за друга негова връзка, освен официалната с Флора Мигел и бурната страст, довела го до полуда за цели четиринайсет месеца, към Мария Алехандрина Сервантес. Най-често срещаната версия, може би защото е най-порочна, бе, че Анхела Викарио прикрива някого, когото наистина обича, и че е избрала името на Сантяго Насар, защото не мислела, че братята ѝ ще дръзнат да посегнат на него. Самият аз се опитах да изтръгна от нея истината, когато я посетих за втори път, подредил всичките си доводи, но тя едва-едва повдигна очи от бродерията си, за да ги обори.

— Не се рови повече, братовчеде — ми каза. — Той беше.

Всичко останало ми разказа без недомлъвки, включително и злополучната брачна нощ. Разказа ми, че приятелките я подучили да напие съпруга си в леглото, докато загуби съзнание, да се преструва на по-срамежлива, отколкото е, за да угаси светлината, да си направи промивка със стипца, за да изглежда девствена, и да изцапа чаршафа с меркурохромо^[3], за да го изложи на другия ден в двора си на младоженка. Само две неща не са имали предвид сводниците ѝ — изключителната издръжливост на Баярдо Сан Роман като пияч и вродената почтеност, която Анхела Викарио носела дълбоко в себе си, въпреки наложеното от предразсъдъците тъпоумие. „Не направих нищо от това, което ми бяха казали — рече ми тя, — защото, колкото повече го мислех, толкова по-ясно разбирах, че това е мръсотия, която не бива да се прави никому, а още по-малко на тоя нещастник, който бе имал злата участ да се ожени за мене.“ Така че тя се оставила да я съблече без стеснение в осветената спалня, избавена от всички заучени страхове, които ѝ бяха отровили живота. „Беше много лесно — ми каза тя, — защото бях готова да умра.“

Истина е, че говореше за нещастieto си без никакъв свян, за да прикрие другото нещастие, истинското, което изгаряше утробата ѝ. Докато тя не се реши да ми го разкаже, никой дори не е подозирал, че Баярдо Сан Роман е останал завинаги в живота ѝ от мига, в който я върнал у дома ѝ. Това било като последен смъртоносен удар. „Изведнъж, когато мама започна да ме бие, си спомних за него“ — ми каза тя. Боляло я по-малко, защото знаела, че е заради него.

Продължила да мисли за него, малко изненадана от самата себе си, когато плачела просната на дивана в трапезарията. „Не плачех нито от болка, нито заради всичко онова, което се бе случило — ми каза. — Плачех за него.“ Продължила да си мисли за него, докато майка ѝ налагала лицето ѝ с компреси от арника, и още повече, когато чула врявата на улицата и камбаните, които биели като за пожар от камбанарията, а майка ѝ влязла да ѝ каже, че сега може да спи, защото най-лошото вече е минало.

Много време продължила да мисли за него, без да си прави никакви илюзии, докато един ден не се наложило да придружи майка си за преглед на очите в болницата в Риоача. Пътем се отбили в пристанищния хотел, чийто собственик познавали, и Пура Викарио поискала чаша вода в столовата. Пиела водата с гръб към дъщеря си, когато тя видяла обекта на непрестанните си мисли, отразен в множеството, огледала в салона. Анхела Викарио почти без дъх обърнала глава, видяла го как минава покрай нея, без да я забележи, видяла го как излиза от хотела. После погледнала майка си със свито сърце. Пура Викарио тъкмо била изпила водата, избърсала устни с ръкав и ѝ се усмихнала от мястото до тезгяха с новите си очила. В тази усмивка за пръв път, откакто се родила, Анхела Викарио я видяла такава, каквато била всъщност — една нещастница, отдадена на култа към недостатъците си. „Истинска гадост“ — си казала. Била толкова слисана, че през целия път на връщане пяла с цяло гърло, а после се проснала в леглото и плакала цели три дни.

След това се родила наново. „Побърках се по него — ми каза. — Бях като луда.“ Достатъчно било да си затвори очите, за да го види, чувала го да диша в прибоя на морето, посред нощ я събуждала топлината на тялото му в леглото. В края на същата тази седмица, без да е намерила миг покой, тя му написала първото писмо. Това било най-обикновено писмо, в което му пишела, че го видяла на излизане от хотела и че би предпочела той да я е забелязал. Напразно чакала отговор. След два месеца, уморена да чака, му написала ново писмо в същия уклончив стил като предишното, сякаш единственото ѝ намерение било да го упрекне за неговата нелюбезност. Шест месеца по-късно тя била написала шест писма, без да получи отговор, но се задоволила с мисълта, че той ги получава.

За пръв път господарка на съдбата си, Анхела Викарио открила тогава, че омразата и любовта са взаимно свързани чувства. Колкото повече писма пишела, толкова повече се разпалвала страстта ѝ, но и толкова повече се усилвала щастливата ненавист, която изпитвала към майка си. „Обръщаха ми се червата само като я гледах — ми каза тя, — но щом я видех, си спомнях за него.“ Животът ѝ като върната младоженка продължавал да бъде толкова прост, колкото и като неомъжена — бродирала на машина с приятелките си, както преди правела лалета от плат и книжни птици, но след като майка ѝ си легнала, оставала да пише безнадеждни писма чак до разсъмване. Станала остроумна, властна, господарка на волята си, и пак била девствена, само за него, и не признавала вече друга власт освен неговата, нито друго подчинение, освен това на натрапчивата си мисъл.

Писала по едно писмо седмично в продължение на половин живот. „Понякога не знаех какво да му пиша — каза ми тя, като се заливаше от смях, — но достатъчно ми беше да знам, че той ги получава.“ В началото били банални писма, после бележки на тайно влюбена, напарфюмирани листчета от временна годеница, търговски записки, доказателства за любов и накрая възмутените писма на напусната съпруга, която си измисля тежки болести, за да го накара да се върне. Една вечер, когато била в добро настроение, изляла мастилницата върху писмото и вместо да го скъса, добавила послепис: „Като доказателство за моята любов ти изпращам сълзите си“. Понякога, уморена да плаче, се надсмивала над лудостта си. Шест пъти сменили служителката в пощата и шестте пъти тя успяла да спечели новата за съучастничка. Единственото, което изобщо не помислила, било да се откаже. Въпреки всичко той изглеждал безучастен към безумието ѝ. Все едно че не пишела никому.

В едно ветровито утро към десетата година тя се събудила с увереността, че той лежи гол в леглото ѝ. Тогава му написала трескаво писмо от двайсет страници и в него без свян изляла всичките горчиви истини, които носела загнили в сърцето си още от оная злокобна нощ. Писала му за вечните рани, който той оставил по тялото ѝ, за солта по езика и огнената диря на африканския му пенис. Връчила го на служителката на пощата, която идвала в петък да бродира с нея и да вземе писмата, и била убедена, че това върховно разтоварване ще е

последното в агонията ѝ. Но отговор нямало. Оттогава тя вече не била сигурна нито какво пише, нито на кого точно пише, но продължила да пише без отдых в продължение на седемнайсет години.

В един августовски ден по пладне, както бродирала с приятелките си, усетила, че някой се приближава до входната врата. Нямало нужда да погледне, за да разбере кой е. „Беше напълнял и косата му бе започнала да окапва, вече имаше нужда от очила за близо — ми каза. — Но беше той, дявол да го вземе, беше той!“ Уплашила се, защото знаела, че и той я вижда състарена, както тя него, и не вярвала той да таи толкова любов в сърцето, колкото тя, че да я приеме. Ризата му била мокра от пот — така, както го видяла първия път на събора — и носел същия ремък и същите разпрани кожени дисаги със сребърни украшения. Баярдо Сан Роман пристъпил крачка напред, без да обръща внимание на другите смаяни бродирачки, и оставил дисагите върху шевната машина.

— Е, добре — казал, — дойдох.

Носел един куфар с дрехите си, за да остане, и друг такъв куфар, пълен с почти двете хиляди писма, които тя му написала. Всички били подредени по дати, в пакети, вързани с разноцветни панделки, и всички — неразпечатани.

[1] Град в Колумбия, пристанище на р. Магдалена — бел. пр. ↑

[2] Област в Колумбия с главен град Риоача — бел. пр. ↑

[3] Широко разпространен дезинфектант, червен на цвят — бел. пр. ↑

В продължение на години ние говорехме само за това. Нашето всекидневно поведение, подчиняващо се дотогава на множество линейни привички, бе започнало изведнъж да се върти около един и същ общ стремеж. Кукуругането на петлите призори ни заварваше улисани в подреждането на многото свързани една с друга случайности, които бяха направили абсурдното възможно, и очевидно не вършехме това, водени от желание да си изясним тайнственото, а защото никой от нас не можеше да продължава да живее, без да узнае точно какво място и роля му е предопредила съдбата.

Мнозина изобщо не го узнаха. Кристо Бедоя, който стана известен хирург, никога не можа да си обясни защо се е поддал на порива да виси два часа у дядо си, докато пристигне епископът, а не е отишъл да си почине у дома, където родителите му го чакали до сутринта. Повечето от тези, които са могли да сторят нещо, за да предотвратят престъплението, но не го бяха сторили, се оправдаваха с твърдението, че въпросите на честта са свята област, до която имат достъп само действащите лица в драмата. „Любовта е чест“ — бях чувал често от майка ми. Ортенсия Бауте, чието единствено участие се състоеше в това, че бе видяла двата ножа окървавени още преди да бъдат такива, остана толкова потресена от видението си, че изпадна в истерична мания за покаяние, докато един ден не издържа и хукна гола по улиците. Флора Мигел, годеницата на Сантяго Насар, от отчаяние избяга с един лейтенант от пограничните войски, който после я направи проститутка сред събирачите на каучук от поречието на Вичада^[1]. Аура Вилиерос, акушерката, извадила на бял свят три поколения, когато научи вестта, получи спазъм на пикочния мехур и до смъртта си уринира с катетър. Дон Рохелио де ла Флор, добродушният съпруг на Клотилде Армента, който на осемдесет и шест години беше необикновено жизнен, стана за последен път, за да види как намушкват Сантяго Насар пред заключената врата на собствения му дом, и не можа да преживее вълнението. Пласида Линеро била затворила тази врата в последния момент, но веднага си намери оправдание. „Заклучих я, защото Дивина Флор ми се закле, че е видяла сина ми да влиза, а не беше вярно“ — ми разказа тя. А в същото време никога не си прости, задето е объркала доброто предзнаменование на дърветата с нещастieto, което вещаят птиците, и придоби вредния за тази възраст навик да дъвче кардамоново семе.

Дванайсет дни след престъплението следователят заварил цялото село с опънати до крайност нерви. От мрачната дъсчена канцелария в общината, където пиел силно кафе с тръстикова ром, за да пропъжда виденията от жегата, той бил принуден да повика подкрепление, за да обуздае хората, които се тълпели да дават показания, без да са били викани, нетърпеливи да изтъкнат собственото си значение в драмата. Съдия-следователят бил току-що дипломиран и още носел униформения костюм от черно сукно на юридическия факултет, и златния пръстен с печата на випуска му, и напереността и лиризма на възторжен първолак. Но никога не узнах името му. Всичко, което знам за характера му, научих от протокола, който много хора ми помогнаха да открия в съдебната палата на Риоача двайсет години след престъплението. В архива цареше хаос и досиета, събирани цял век, стояха струпани на пода в порутената колониална сграда, която два дни е била главна квартира на Франсис Дрейк. Приземният етаж се наводняваше от прилива и разшитите томове плуваха в безлюдните канцеларии. Аз самият неведнъж съм се ровил, с вода до глезените, в това бласто от загубени каузи и само по една случайност, след пет години търсене, успях да намеря триста двайсет и две отделни страници от над петстотинте, които вероятно е съдържал протоколът.

Името на съдията никъде не се появи, но явно е бил човек, обладан от литературна треска. Без съмнение беше чел испанските класици, както и някои латински, и е познавал много добре Ницше, който по онова време бе модният автор сред магистратите. Бележките в полето изглеждаха написани с кръв, и то не само заради цвета на мастилото. Той е бил толкова смаян от загадката, която му било писано да разгадава, че неведнъж се е увличал в лирични отклонения, които противоречаха на строгостта на професията му. Особено несправедливо му се струвало това, че животът си е послужил с толкова много случайности, забранени в литературата, за да се осъществи безпрепятствено една толкова предизвестена смърт.

Но онова, което най-много го разтревожило след цялото му прекалено усърдие, бил фактът, че не открил никакъв признак, дори и най-незначителния, че тъкмо Сантяго Насар бил извършителят на опозоряването. Приятелките на Анхела Викарио, нейни съучастнички в измамата, продължили да разправят още много време, че тя споделила тайната си с тях преди сватбата, но не им разкрила името. В

протокола е записано: „Каза ни за чудото, но не спомена името на чудотвореца.“ Анхела Викарио, от своя страна, държала на своето. Когато следователят я запитал със свойствения си усукан стил дали знае кой е покойният Сантяго Насар, тя му отвърнала невъзмутимо:

— Той бе моят озлочестител.

Така е отбелязано в протокола, но без да се уточняват мястото и начинът. По време на делото, което продължило само три дни, защитникът наблегнал най-вече върху неоснователността на това обвинение. Съдия-следователят бил толкова изумен от липсата на доказателства срещу Сантяго Насар, че на места добрата му работа изглежда осакатена от отчаянието. На страница четиристотин и шестнайсета той собственоръчно е отбелязал в полето с червеното мастило на аптекаря: „*Дайте ми един предразсъдък и ще обърна света.*“ Под тази пара фраза на отчаяние на един дъх и със същото кърваво мастило той е нарисувал прободено със стрела сърце. За него, както и за нас, най-близките приятели на Сантяго Насар, самото му поведение през последните часове бе категорично доказателство за невинността му.

В утрото, в което умря, Сантяго Насар наистина нито за миг не е изпаднал в двоумение, въпреки че е знаел прекрасно каква ще бъде цената за оскъблението, което му приписват. Той познаваше лицемерните нрави на своя свят и сигурно е знаел, че първичната натура на близнаците няма да устои на жаждата за мъст. Никой не познаваше много добре Баярдо Сан Роман, но Сантяго Насар го познаваше достатъчно, за да предполага, че под светската си напереност и той, като всеки друг, е подчинен на вродените си предразсъдъци. Освен това, когато накрая, в последния момент, е узнал, че братята Викарио го причакват, за да го убият, реакцията му не е била на уплаха, както се е казвало толкова пъти, а по-скоро на невинно изумление.

Личното ми впечатление е, че умря, без да проумее смъртта си. След като обещал на сестра ми Маргот, че ще иде да закуси у нас, Кристо Бедоя го повел под ръка по кея и двамата изглеждали тъй безгрижни, че предизвикали лъжливо успокоение. „Вървяха толкова доводи — ми каза Меме Лоайса, — че благодарих на бога, защото помислих, че въпросът се е уредил.“ Не всички обичаха толкова Сантяго Насар, разбира се. Поло Карильо, собственикът на юзината,

мислел, че спокойствието му не се дължало на невинността му, а на цинизъм. „Въобразяваше си, че парите му го правят неуязвим“ — ми каза той. Фауста Лопес, жена му, добави: „Като всички араби.“ Индалесио Пардо тъкмо излизал от магазина на Клотилде Армента, където близнаците му били казали, че щом епископът си замине, ще убият Сантяго Насар. Той, както и мнозина други, помислил, че това са приказки на махмурлии, но Клотилде Армента потвърдила, че е вярно, и го помолила да настигне Сантяго Насар и да го предупреди.

— Не си прави труда — му казал Педро Вихирпо, — защото все едно, че вече е мъртъв.

Това било прекалено явно предизвикателство. Близнаците знаели какво свързва Индалесио Пардо със Сантяго Насар и навярно са си помислили, че го е най-подходящият човек да предотврати престъплението, и то без да трябва после да се срамуват. Но Индалесио Пардо срещнал Сантяго Насар под ръка с Кристо Бедоя сред тълпата, напускаща пристанището, и не посмял да го предупреди. „Уплаших се“ — каза ми той. Потупал по рамото и двамата и ги оставил да продължат. Те почти не го забелязали, защото били увлечени в изчисленията на разходите за сватбата.

Хората се разотивали към площада в същата посока, в която вървели и те. Тълпата била гъста, но на Есколастика Сиснерос ѝ се сторило, че двамата приятели вървят по средата без никакви усилия, в празно пространство, защото хората знаели, че Сантяго Насар ще бъде убит, и не смеели да го докоснат. „Гледаха ни, сякаш бяхме призраци“ — ми каза Кристо Бедоя. Сара Нориега отваряла магазина си за обувки точно когато те минавали и се уплашила от бледността на Сантяго Насар. Но той я успокоил.

— Представете си, госпожице Сара — ѝ подвикнал, без да спре, — след такова пиене!

Селесте Дангонд седяла по пижама пред вратата на дома си, надсмивала се над ония, които се били облекли, за да посрещнат епископа, и поканила Сантяго Насар да пие кафе. „Направих го, за да спечеля време, докато измисля нещо“ — ми каза тя. Но Сантяго Насар ѝ отвърнал, че бърза да се преоблече, за да иде да закуси със сестра ми. „Обърках се — обясни ми Селесте Дангонд, — защото изведнъж ми се стори, че не могат да го убият, щом е толкова сигурен какво ще прави.“ Ямил Шаюм единствен направил онова, което бил решил. Щом чул

мълвата, излязъл пред вратата на магазина си за платове и зачакал Сантяго Насар, за да го предупреди. Той бе един от последните араби, дошли заедно с Ибрахим Насар, бе негов ортак на карти до смъртта му и продължаваше да е верен съветник на семейството. Нямаше човек с по-голям авторитет от него за Сантяго Насар. Все пак Ямил Шаюм си помислил, че ако мълвата е лъжлива, ще предизвика тревога, и предпочел първо да подпита Кристо Бедоя, ако е по-добре осведомен. Като минали край него, той го повикал. Кристо Бедоя потупал по гърба Сантяго Насар, вече на ъгъла на площада, и се отбил при Ямил Шаюм.

— До събота — казал му той.

Сантяго Насар не му отговорил, а се обърнал на арабски към Ямил Шаюм, който също му отговорил на арабски, превивайки се от смях. „Това е една игра на думи, с която винаги се шегувахме“ — обясни ми Ямил Шаюм. Без да се спира, Сантяго Насар помахал на двамата за сбогом и завил зад ъгъла на площада. Тогава го видели за последен път.

Кристо Бедоя едва изслушал Ямил Шаюм и се втурнал да настигне Сантяго Насар. Видял го да завива зад ъгъла, но не го открил сред хората, които започвали да се пръскат из площада. Попитал няколко души, но всички му отговаряли едно и също:

— Преди малко ви видях заедно.

Ме му се вярвало, че Сантяго Насар би могъл да си стигне до къщи за толкова кратко време, но все пак решил да влезе да го потърси, защото намерил незаклучена и откrehната предната врата. Влязъл, без да забележи писмото на пода, и минал през сумрачния салон, като се стараел да не вдига шум, защото било още твърде рано за гости, но кучетата се разлаяли в задния двор и се втурнали срещу него. Той ги укротил с връзката ключове, както правел това стопанинът, и следван от тях стигнал до кухнята. В коридора се разминал с Дивина Флор, която носела кофа вода и парцал, за да измие пода на салона. Тя му казала, че Сантяго Насар не се е прибрал. Виктория Гусман тъкмо слагала на огъня яхнията от зайци, когато той влязъл в кухнята. Тя веднага разбрала какво става. „Душа не беше му останала“ — ми каза тя. Кристо Бедоя я попитал дали Сантяго Насар си е в къщи и тя му отвърнала с престорена безобидност, че още не се е прибрал да спи.

— Въпросът е сериозен — й казал Кристо Бедоя. — Търсят го, за да го убият.

Виктория Гусман забравила безобидността си.

— Тези нещастни момчета не могат да убият никого — каза тя.

— Пият от събота — напомнил Кристо Бедоя.

— Тъкмо затова — възразила тя. — Кой пияница яде собствените си лайна.

Кристо Бедоя се върнал в салона, където Дивина Флор току-що била отворила прозорците. „Разбира се, че не валеше — ми каза Кристо Бедоя. — Още нямаше седем и през прозорците нахлуваше слънце.“ Той отново попитал Дивина Флор сигурна ли е, че Сантяго Насар не е влязъл през вратата на салона. Тоя път тя не била толкова убедена, колкото първия. Попитал я за Пласида Линеро и тя му обяснила, че ѝ оставила кафето на нощното шкафче, но не я събудила. Винаги било така — щяла да се събуди в седем, да си изпие кафето и да слезе да даде нареждания за обяда. Кристо Бедоя погледнал часовника — било шест и петдесет и шест минути. Тогава се качил на втория етаж, за да се увери, че Сантяго Насар не се е прибрал.

Вратата на стаята му била заключена отвътре, защото Сантяго Насар излязъл през спалнята на майка си. Кристо Бедоя не само познавал къщата като собствения си дом, но и бил толкова близък със семейството, че бутнал вратата на спалнята на Пласида Линеро, за да мине оттам в съседната стая. Прашен сноп светлина се процеждал през прозорчетата, а красивата жена, спяща в хамака на една страна, подложила като девойче ръка под бузата си, изглеждала недействителна. „Беше като видение“ — ми каза Кристо Бедоя. Очарован от красотата ѝ, той я съзерцавал няколко мига, а после прекосил тихо стаята, минал край банята и влязъл в стаята на Сантяго Насар. Леглото било непокътнато, на креслото били сложени грижливо огладените дрехи за езда, върху тях лежало широкополото сомбреро, а на пода се виждали ботушите и шпорите му. На нощната масичка ръчният часовник на Сантяго Насар показвал шест часа и петдесет и осем минути. „Изведнъж си помислих, че може да е излязъл въоръжен“ — ми каза Кристо Бедоя. Но намерил магнума в чекмеджето на нощното шкафче. „Никога не бях стрелял — ми каза Кристо Бедоя, — но реших да взема револвера и да го занеса на Сантяго Насар.“ Пъхнал го в пояса си, под ризата, и едва след престъплението разбрал, че не е зареден. Пласида Линеро се появила на вратата с чашка кафе в ръка точно в мига, в който той затварял чекмеджето.

— Боже господи! — възкликнала тя. — Как ме уплаши!

Кристо Бедоя също се уплашил. Видял я на светло, с пенъоар на златни чучулиги и с разрошена коса, и магията вече я нямало. Малко объркано обяснил, че влязъл да потърси Сантяго Насар.

— Отиде да посрещне епископа — каза Пласида Линеро.

— Мина, без да спре — казал той.

— Така си и знаех — рекла тя. — Тоя кучи син.

Не продължила, защото в този миг забелязала, че Кристо Бедоя не можел да си намери място от притеснение. „Надявам се, че господ ми е простил — ми каза Пласида Линеро, — но ми се видя толкова смутен, че изведнъж си помислих: да не би да е влязъл да краде.“ Попитала го какво му е. Кристо Бедоя съзнавал, че е изпаднал в неловко положение, но не посмял да ѝ каже истината.

— Не съм мигнал цяла нощ — ѝ рекъл.

Отишъл си без повече обяснения. „Във всеки случай — ми каза, — тя все си въобразяваше, че някой я ограбва.“ На площада срещнал отец Амадор, който се връщал в църквата с одеждите си за несъстоялата се литургия, но си помислил, че свещеникът по би могъл да стори за Сантяго Насар нищо друго, освен да се моли за спасението на душата му. Тръгнал отново към пристанището, когато чул, че някой го вика от магазина на Клотилде Армента. Педро Викарио стоял на вратата, смъртноблед и разрошен, с разкопчана риза и запретнати до лактите ръкави, и с грубия нож в ръка, който сам бил изработил от острие на трион. Постъпката му била прекалено дръзка, за да е случайна, но не била нито единствената, нито най-преднамерената, на която се решил през последните минути, само и само да му попречат да извърши престъплението.

— Кристобал — извикал той, — кажи на Сантяго Насар, че го чакаме тук, за да го убием.

Кристо Бедоя щял да му направи услугата да му попречи. „Ако знаех да стрелям, Сантяго Насар щеше да е жив“ — ми каза. Но самата мисъл го ужасила, особено след всичко онова, което бил чувал за разрушителната сила на бронираните патрони.

— Предупреждавам те, че е въоръжен с магнум, с който може да разцепи мотор — извикал той.

Педро Викарио знаел, че не е вярно. „Оръжие носеше само с дрехите за езда“ — ми каза. Но все пак той предвидил възможността

Сантяго да е съоръжен, когато решил да измие позора на сестра си.

— Мъртвите не стрелят — извикал.

Тогава се появил на вратата Пабло Викарио. Бил блед като брат си, носел сакото от сватбата и държал увит във вестници нож. „Ако не беше това — ми каза Кристо Бедоя, — никога нямаше да разбера кой от двамата кой е.“ Клотилде Армента подаде глава зад Пабло Викарио и извикала на Кристо Бедоя да побърза, защото в това село, пълно с мухльовци, само мъж като него може да предотврати трагедията.

Всичко, станало по-късно, се знае от всички. Хората, които се връщали от пристанището, привлечени от виковете, започнали да се събират на площада, за да видят престъплението. Кристо Бедоя попитал неколцина познати за Сантяго Насар, но никой не го бил виждал. На вратата на Обществения клуб се сблъскал с полковник Ласаро Апонте и му разказал какво се било случило миг по-рано пред магазина на Клотилде Армента.

— Не може да бъде — казал полковник Апонте, — защото аз ги пратих да спят.

— Току-що ги видях с ножове за колене на прасета — казал Кристо Бедоя.

— Не може да бъде, защото аз им взех ножовете, преди да ги пратя да спят — възразил кметът. — Може би си ги видял преди това.

— Видях ги преди две минути и всеки от двамата държеше по един нож за колене на прасета — настоял Кристо Бедоя.

— А, по дяволите! — казал кметът. — Значи са се върнали с други ножове!

Обещал да се заеме с тая работа веднага, но влязъл в Обществения клуб да уговори партия домино за същата вечер, а когато излязъл, престъплението вече било извършено. Тогава Кристо Бедоя допуснал единствената си фатална грешка — помислил, че Сантяго Насар в последния момент е решил да закуси у нас, преди да се преоблече, и отишъл да го търси там. Тръгнал бързо покрай брега на реката и питал всеки срещнат не е ли виждал Сантяго Насар да минава, но никой не му отговорил утвърдително. Не се разтревожил, защото за нашата къща можеше да се мине и по други пътища. Проспера Аранго, другоселката, го помолила да направи нещо за баща ѝ, който умираше в пристройката, безучастен към беглата благословия на епископа. „Бях го видяла на минаване оттам — каза сестра ми Маргот — и вече

приличаше на мъртвец.“ Кристо Бедоя изгубил четири минути, за да установи състоянието на болния, и обещал да се върне по-късно и да му окаже бърза помощ, но изгубил още три минути, за да помогне на Проспера Аранго да пренесе баща си в спалнята. Когато излязъл, чул далечни викове и му се сторило, че гърмят фишеци някъде откъм площада. Опитал се да тича, но хлабаво закаченият револвер на кръста му пречел. Като завил зад последния ъгъл, познал в гръб майка ми, която почти влачела за ръка най-малкия си син.

— Луиса Сантяга — извикал ѝ той, — къде е кръщелникът ви?

Майка ми едва-едва обърнала глава, с лице обляно в сълзи.

— Ох, сине — отвърнала, — казват, че го убили!

Така било. Докато Кристо Бедоя го търсел, Сантяго Насар влязъл в къщата на Флора Мигел, неговата годеница, точно зад ъгъла, където той го видял за последен път. „Не ми дойде на ум, че може да е там — ми каза, — защото тия хора никога не ставаха преди пладне.“ Мнозина мислеха, че цялото семейство спи до дванайсет на обяд по заповед на Нахир Мигел, най-мъдрият мъж в общността. „Затова Флора Мигел, въпреки че не беше в първа младост, беше свежа като роза“ — казва Мерседес. Истината е, че те до късно не отваряха къщата, както и много други хора, но бяха ранобудни и работливи. Бащите на Сантяго Насар и на Флора Мигел си бяха дали дума да ги оженят. Сантяго Насар прие годежа, вече юноша, и бе решил да изпълни поетото задължение, може би защото имаше същото практично схващане за женитбата като баща си. Флора Мигел, от своя страна, наистина притежаваше известна свежест, но бе лишена от изящество и интелигентност и вече бе шаферка на сватбите на всичките си връстници, така че този годеж за нея бе като извратен от провидението. Годеничеството им бе просто, без формални посещения и без сърдечни терзания. Няколкократно отлаганата сватба най-после бе определена за Коледа.

Оня понеделник Флора Мигел се събудила от първия рев на епископския параход, а много скоро след това узнала, че близнаците Викарио причакват Сантяго Насар, за да го убият. На сестра ми монахинята — единствената, която бе говорила с нея след нещастията — тя заявила, че дори не помни кой точно ѝ го казал. „Знам само, че в шест часа сутринта всички знаеха“ — ѝ казала. Сторило ѝ се невероятно, че могат да убият Сантяго Насар, но затова пък ѝ

хрумнало, че навярно ще го оженят насила за Анхела Викарио, за да ѝ възвърне честта. Докато половината село чакало епископа, тя стояла в стаята си, плачела от яд и подреждала в кутийката писмата, които Сантяго Насар ѝ бил изпращал от гимназията.

Винаги, когато минавал край къщата на Флора Мигел, дори да нямало никой, Сантяго Насар драсвал с ключовете по металната мрежа на прозорците. Оня понеделник тя го чакала с кутията писма в скута. Сантяго Насар не можел да я види от улицата, но тя го видяла, че се приближава, още преди той да драсне с ключовете по металната мрежа.

— Влез — му подвикнала.

Никой, дори лекар, не бил влизал в тази къща в шест и четирийсет и пет сутринта. Сантяго Насар тъкмо се бил разделил с Кристо Бедоя пред магазина на Ямил Шаюм и толкова много хора го чакали да мине през площада, че е необяснимо как никой не го видял да влиза в дома на годеницата си. Със същото постоянство като мен съдия-следователят е търсил поне един човек, който да го е видял, но не открил никого. На страница триста осемдесет и втора от протокола той е написал с червено мастило още една сентенция в полето: *Фаталността ни прави невидими*. Истината е, че Сантяго Насар влязъл през главния вход, пред очите на всички, и без да направи каквото и да било, за да не бъде забелязан. Флора Мигел го чакала в гостната, позеленяла от яд, в една от онези злополучни рокли с жабо и маншети, които носеше при официални случаи, и му тикнала кутията в ръцете.

— Дръж си ги! — му казала. — И дано да те убият!

Сантяго Насар толкова се смаял, че кутията паднала от ръцете му, а писмата, писани без любов, се пръснали на пода. Опитал се да догони Флора Мигел в стаята, но тя затръшна вратата и дръпнала резето. Почукал няколко пъти и я повикал с твърде силен за часа глас, така че цялото семейство притичало разтревожено. Със снахите и зетьовете, деца и възрастни, те били повече от четиринайсет. Последен се появил Нахир Мигел, бащата, с червена брада и бедуинската джелаба, която донесъл от родината си и която винаги обличал в къщи. Виждал съм го неведнъж — той беше много едър и много сдържан, но това, което ми бе направило най-силно впечатление, беше излъчваната от него властност.

— Флора, отвори вратата — извикал той на своя език.

Влязъл в стаята на дъщеря си, докато семейството смаяно наблюдавало Сантяго Насар. Стоял на колене в гостната, вдигал писмата от пода и ги прибирал в кутията. „Приличаше на покаяник“ — ми казаха. Нахир Мигел излязъл от стаята след няколко минути, дал знак с ръка и цялото семейство изчезнало.

Продължил да разговаря със Сантяго Насар на арабски. „От първия миг разбрах, че няма понятие за това, което му разказвах“ — ми рече. Тогава го запитал поверително дали знае, че братята Викарио го чакат, за да го убият. „Пребледня и просто загуби ума и дума, така че беше немислимо да се е преструвал“ — ми каза Нахир Мигел. Той също бе на мнение, че поведението на Сантяго Насар издавало по-скоро объркване, отколкото страх.

— Ти си знаеш имат ли право или не — му казал. — Но във всеки случай, сега ти остават само два пътя — или да се скриеш тук, защото този дом е и твой, или да излезеш с моята пушка.

— Нищичко не разбирам — казал Сантяго Насар.

Това било всичко, което успял да изрече, и го казал на испански. „Приличаше на мокро птиче“ — ми каза Нахир Мигел. Трябвало да измъкне кутията от ръцете му, защото той не знаел къде да я дение, за да отвори вратата.

— Ще бъдете двама срещу един — му казал.

Сантяго Насар излязъл. Хората се били струпали на площада като за парад. Всички го видели да излиза и всички разбрали, че вече знае, че ще го убият, и бил толкова смаян, че объркал пътя за дома си. Казват, че от един балкон някой подвикнал: „Не оттам, арабино, откъм стария пристан.“ Сантяго Насар се озърнал. Ямил Шаюм го извикал да се скрие в магазина му и влязъл да вземе двуцевката, но не помнел къде бил скрил патроните. От всички страни започнали да му подвикват и Сантяго Насар няколко пъти се завъртял насам-натам, зашеметен от толкова гласове наведнъж. Било ясно, че се упътва към кухненската врата, но изглежда, изведнъж се сетил, че главният вход е отключен.

— Идва — казал Педро Викарио.

Двамата го видели едновременно. Пабло Викарио си съблякъл сакото, поставил го на едно столче и развил ножа с форма на ятаган. Преди да излязат от магазина и без да се уговарят, двамата се

прекръстили. Тогава Клотилде Армента хванала Педро Викарио за ризата и извикала на Сантяго Насар да бяга, защото ще го убият. Викът бил толкова силен, че заглушил всички останали. „Отначало се уплаши — ми каза Клотилде Армента, — защото не знаеше кой му вика и откъде.“ Но като видял нея, той видял и Педро Викарио, който я блъснал на земята и настигнал брат си. Сантяго Насар бил на по-малко от петдесет метра от дома си и хукнал към главната врата.

Пет минути преди това в кухнята Виктория Гусман разказала на Пласида Линеро това, което вече всички знаели. Пласида Линеро беше жена със здрави нерви, така че не дала никакъв признак за паника. Тя попитала Виктория Гусман казала ли е нещо на сина ѝ и Виктория Гусман излъгала съвсем съзнателно, че когато той слязъл да пие кафе, тя още нищо не знаела. От салона, където продължавала да чисти пода, Дивина Флор видяла в същия миг, че Сантяго Насар влиза през вратата откъм площада и се изкачва по парадната стълба към спалните. „Видях го съвсем ясно — ми разказа Дивина Флор. — Носеше белите дрехи, а в ръката си държеше нещо, което не различих много добре, но ми прилича на букет рози.“ Така че, когато Пласида Линеро я попитала за него, Дивина Флор я успокоила.

— Преди една минута се качи в стаята — ѝ каза.

Тогава Пласида Линеро видяла писмото на земята, по не го вдигнала, и узнала какво пише в него едва когато някой ѝ го показал по-късно, в суматохата след нещастieto. Тя видяла през вратата братята Викарио, които тичали към къщата с голи ножове в ръце. От мястото, където се намирала, можела да види тях, но не и сина си, който тичал от другия ъгъл към вратата. „Помислих, че искат да влязат и да го убият вътре в къщи“ — ми каза тя. Тогава се втурнала към вратата и я затръшна с един удар. Вече слагала мандалото, когато чула виковете на Сантяго Насар, чула ужасените удари с юмрук по вратата, но помислила, че той е горе и че ругае братята Викарио от балкона на стаята си. Качила се да му помогне.

На Сантяго Насар не му достигнали само няколко секунди, за да влезе, преди вратата да се затръшне. Успял да потропа няколко пъти с пестници и веднага след това се обърнал, за да посрещне с голи ръце неприятелите си. „Уплаших се, когато го видях с лице към мен — ми каза Пабло Викарио, — защото ми се стори двойно по-едър, отколкото беше.“ Сантяго Насар вдигнал ръка, за да посрещне първия удар на

Педро Викарио, който го нападнал от дясната страна с насочен напред нож.

— Копелета! — им изкрещял.

Ножът пробил дланта на дясната му ръка и потънал до дръжката в хълбока. Всички чули неговия вик на болка.

— Ох, майчице!

Педро Викарио измъкнал ножа с яката си ръка на колач и му нанесъл втори удар почти на същото място. „Странното бе, че ножът излизаше чист — заявил Педро Викарио пред следователя. — Бях го мушнал най-малко три пъти, а нямаше нито капка кръв.“ След третия удар Сантяго Насар се сгърчил със скръстени върху корема ръце, надал рев като заклано биче и се опитал да им обърне гръб. Пабло Викарио, който бил вляво от него, тогава му нанесъл с кривия нож единствения удар в гърба и силна струя кръв опръскала ризата му. „Миришеше като него“ — ми каза. Три пъти смъртно ранен, Сантяго Насар отново се обърнал с лице към тях и облегал гръб на вратата на майка си без ни най-малка съпротива, сякаш искал само да помогне да го доубият поравно. „Повече не извика — заявил Педро Викарио пред следователя. — Дори напротив, стори ми се, че се смее.“ Тогава двамата продължили да го мушкат пред вратата, с редуващи се удари, без усилие, носейки се в ослепителния покой, който намерили отвъд страха. Не чули виковете на цялото село, уплашено от собственото си престъпление. „Чувствах се така, сякаш препусках на кон“ — заявил Пабло Викарио. Двамата изведнъж се върнали към действителността, защото били съвсем изтощени, но въпреки това им се струвало, че Сантяго Насар никога няма да падне. „По дяволите, братовчеде — ми каза Пабло Викарио, — нямаш представа колко трудно е да се убие човек!“ В желанието си да свърши веднъж завинаги Педро Викарио потърсил сърцето му, но го потърсил почти под мишницата, където е на свинете. Всъщност Сантяго Насар не падал, защото те самите го приковавали с ножовете към вратата. Отчаян, Пабло Викарио го разсякъл направо през корема и всички черва изскочили с фъстене. Педро Викарио щял да направи същото, но ръката му трепнала от ужас и ножът се плъзнал по бедрото на жертвата. Сантяго Насар постоял още миг облегал на вратата, докато видял собствените си черва на светлината на слънцето, чисти и сини, и се свлякъл на колене.

След като го викала из стаите, чувайки отнякъде други викове, които не били нейните, Пласида Линеро погледнала през прозореца към площада и видяла близнаците Викарио, които бягали към черквата. По петите им тичали Ямил Шаюм с пушката си за лов на тигри и други невъоръжени араби, и Пласида Линеро помислила, че опасността вече е минала. После излязла на балкона на спалнята и видяла Сантяго Насар пред вратата, проснат по очи в праха, опитвайки се да стане от локвата собствена кръв. Изправил се на една страна и тръгнал като в умопомрачение, придържайки с ръце висящите си черва.

Извървял повече от сто метра, за да заобиколи цялата къща и да влезе през кухненската врата. Все още бил с достатъчно ясен разсъдък, за да не тръгне по улицата, защото това бил по-дългият път, а влязъл през съседната къща. Пончо Ланао, жена му и петте им деца още не знаели какво се е случило само преди миг на двайсет крачки от вратата им. „Чухме врявата — ми каза жената, — но помислихме, че е заради посрещането на епископа.“ Започвали да закусват, когато видели Сантяго Насар да влиза облян в кръв и да носи като грозд собствените си вътрешности. Пончо Ланао ми каза: „Никога няма да забравя ужасната миризма на лайна.“ Но Архенида Ланао, най-голямата дъщеря, разказа, че Сантяго Насар вървял с обичайната си надменност, премервайки внимателно крачките, и че лицето му на сарацин, с разбъркани къдри, било по-красиво от всякога. Като минал покрай масата, той им се усмихнал и продължил през стаите до задната врата на къщата. „Вцепенихме се от страх“ — ми каза Архенида Ланао. Леля ми Венефрида Маркес чистела от люспите едно сабало^[2] в двора си, от другата страна на реката, и го видяла да слиза по стълбите на стария кей, опипвайки с твърда стъпка пътя към дома си.

— Сантяго, сине — извикала тя, — какво ти е?

Сантяго Насар я познал.

— Убиха ме, госпожице Вене — казал.

Препънал се на последното стъпало, но веднага се изправил. „Дори изтърси с ръка пръстта, полепнала по червата“ — ми каза леля ми Вене. После си влязъл в къщи през задната врата, която била отворена още от шест часа, и паднал ничком в кухнята.

[1] Река в Колумбия, приток на Ориноко — бел пр. ↑

[2] Вид сардела — бел. пр. ↑

Издание: Профиздат, 1989

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.